

SAMEDIGGI

SAMEDIGGE

SAEMIEDIGKIE

SAMETINGET

MØTEBOK 3/91

SIDE 1

Tid : 17. september 1991, kl.09.00 - 12.00 / kl.15.00 - 18.00
19. september 1991, kl.09.00 - 12.15 / kl.15.00 - 18.00
20. september 1991, kl.09.00 - 12.00

Sted : Samelandssentret, Karasjok

Representanter:

1. Olav M. Dikkanen	21. Mary Mikalsen
2. Magnhild Mathisen	22. Nils Jernsletten
3. Inger K. Juuso	23. Aage Pedersen
4. Johan Jernsletten	24. Esther Fjellheim
5. Ingrid Smuk Rollstad	25. Olav Andersen
6. Jon V. Aslaksen	26. Haldis Thommassen
7. Hans Guttorm	27. Inger-Ann Fossli
8. John H. Eira	28. Oddvin Storelv
9. Egil Olli	29. Ivar M. Simonsen
10. Ole H. Magga	30. Inger A. Johansen
11. Mathis M. Sara	31. Lennart Mikkelsen
12. Mikkel A. Gaup	32. Ante Eriksen
13. Alf E. Nystad	33. Ing-Lill Pavall
14. Josef Vedhugnes	34. Ella Holm Bull
15. Peder Mathisen	35. John Nordfjell
16. Svein H. Bårdsen	36. Jarle Jonassen
17. Ruth Rye Josefsen	37. Máret Guhttor
18. Mimmi Bæivi	38. Ingrid Wernberg
19. Eilif O. Larsen	39. Johan M. Sara
20. Lars Nilsen	

Søknader om permisjon ble referert og innvilget for følgende representanter:

- nr. 3: Inger Juuso
- nr. 5: Ingrid S. Rollstad
- nr. 6: Jon V. Aslaksen
- nr. 8: John H. Eira
- nr. 14: Josef Vedhugnes
- nr. 29: Ivar M. Simonsen
- nr. 31: Lennart Mikkelsen

Vararepresentant for representant nr. 3: Øystein Ballari tok sete 18. september 1991 under seminaret.

Vararepresentant for representant nr. 5: Ivar Hansen tok sete.

Vararepresentant for representant nr. 6: Magnar Helander tok sete.

Vararepresentant for representant nr. 8: Ragnhild Nystad tok sete.
Vararepresentant for representant nr. 14: Máddja R. Nilljut innkalt, men kunne ikke møte.
Vararepresentant for representant nr. 29: Roger Pedersen innkalt, men tok ikke sete.
Vararepresentant for representant nr. 31: Hugo Kalstad tok sete.

Representanten Peder Mathisen ble innvilget permisjon fra 19. september 1991, kl. 13.00 og ut resten av møtet.
Representanten Jarle Jonassen ble innvilget permisjon fra 19. september 1991, kl. 14.30 og ut resten av møtet.
Representanten Øystein Ballari ble innvilget permisjon 19. og 20. september 1991.

Saksliste:

- SAK 20/91 KONSTITUERING AV SAMLINGEN
- NAVNEOPPROP, PERMISJONER/ INNKALTE VARAMEDLEMMER.
- GODKJENNING AV INNKALLING OG SAKSLISTE
- SAK 21/91 SAMETINGSRÅDETS BERETNING OM VIRKSOMHETEN HERUNDER REFERATSAKER.
- SAK 22/91 KUNNGJØRING AV NYE SAKER.
- SAK 23/91 ALSTADHEIMUTVALGETS INNSTILLING NOU 1991:2A, B, C, NORSK LANDBRUKSPOLITIKK
- SAK 24/91 SAMISK ORDDATABANK - FORHOLDET TIL SAMISK SPRÅKRÅD - LOKALISERING AV SPRÅKRÅDETS SEKRETARIAT
- SAK 25/91 REGLER FOR VALG PÅ SAMETING - NOTAT TIL DRØFTELSE
- SAK 26/91 ENDRINGER I VILTLOVEN - HØRING
- SAK 27/91 FYLKESPLANEN FOR NORDLAND 1992-1995
- SAK 28/91 FYLKESPLANEN FOR FINNMARK 1992-1995
- SAK 29/91 FYLKESPLANEN FOR TROMS 1992-1995
- SAK 30/91 HØRINGSNOTAT OM STRUKTUR - OG REGULERINGSPOLITIKK I FISKEFLÅTEN
- SAK 31/91 ALTERNATIVE ORGANISASJONSFORMER FOR STATENS SKOGER - HØRING

SAK 20/91 KONSTITUERING AV SAMLINGEN

Møtelederskapet ved Mimmi Bæivi åpnet møtet.

- a) Godkjenning av innkalling

Vedtak: Innkallingen av 23.08.91 ble enstemmig godkjent

- b) Godkjenning av saksliste

Vedtak: Sakslisten som fulgte innkallingen ble enstemmig godkjent

SAK 21/91 SAMETINGSRÅDETS BERETNING OM VIRKSOMHETEN HERUNDER REFERATSAKER

Sametingets president Ole Henrik Magga orienterte om rådets virksomhet. Rådets beretning ble tatt til orientering.

SAK 22/91 KUNNGJØRING AV NYE SAKER

Det ble fremmet følgende nye saker:

- 1) Nils Jernsletten: Revidering av Sametingets arbeidsordning
- 2) Aage Pedersen: Fagerfjellområdet som reinbeitedistrikt.

Det ble fattet følgende vedtak til kunngjøring av nye saker:

- 1) Møtelederskapet innstiller overfor plenum at saken oversendes Sametingsrådet til behandling.

Enstemmig vedtatt.

- 2) Møtelederskapet innstiller overfor plenum at saken oversendes Sametingsrådet til behandling.

Enstemmig vedtatt.

**SAK 23/91 ALSTADHEIMUTVALGETS INNSTILLING NOU 1991: 2A, B, C -
NORSK LANDBRUKSPOLITIKK****I DOKUMENTER**

- Brev av 08.04.1991 fra Landbruksdepartement om høring på Alstadheimutvalgets innstilling.
- NOU 1991: 2(A,B,C) - NORSK LANDBRUKSPOLITIKK Utforming, mål og virkemidler
- Forslag til høringsuttalelse av 13.08.91 fra Sametingets utvalg

II INNSTILLING

Hovedkomiteen for næringer, natur og miljø fremmet følgende innstilling ved saksordfører Eilif O. Larsen:

**ALSTADHEIMUTVALGETS INNSTILLING NOU 1991: 2 A, B, C - NORSK
LANDBRUKSPOLITIKK**

Komiteen foreslår:

**1 GENERELLE UTVIKLINGSTREKK FOR JORDBRUKET I SAMISKE
BOSETNINGSOMRÅDER.**

En av de viktigste utfordringer for det samiske samfunnet er å opprettholde bo- og sysselsetning i de samiske bosetningsområdene. Dessuten ligger det store i utfordringer i å sikre de tradisjonelle samiske næringene, språk og kultur.

Samiske næringer har en tradisjon for å utnytte naturressursene som er i samvsar med en økologisk bærekraftig utvikling. Jordbruket er en av de viktigste næringer i mange samiske bosetningsområder og en viktig bærer av samisk språk og kultur i disse områdene.

Betydelige økonomiske virkemidler er satt til fordel for jordbruket i de marginale jordbruksområder, bl.a i de samiske bosetningsområder. Tross dette har bruksnedleggelsen vært stor ca. 2 av 3 bruk er lagt ned i perioden fra 1969 fram til idag.

Et viktig trekk ved jordbruket i Norge, og de samiske bosetningsområdene spesielt, er at det består av et stort antall relativt små driftsenheter. På 70-tallet skjedde en voldsom strukturrasjonlisering av jordbruket i de samiske bosetningsområdene. En fikk en utbygging som var svært omfattende, gjerne med fordobling og tredobling av produksjonsomfanget. En klar tendens har vært at mens antall bruk i drift har hatt en kraftig nedgang, så har en hatt jevn stigning i produksjonsvolum.

Med få alternative arbeidsplasser til gården skjedde det en kraftig utbygging av brukene. Dette gjelder særlig for bruk med melkeproduksjon. Bl.a ligger gjennomsnittstørrelsen på gårdsbruk med melkeproduksjon i Finnmark idag godt over landsgjennomsnittet.

Utbyggingen skjedde i en periode med fallende inflasjon og økende realrentefot. Etterhvert oppsto det overproduksjon av melk og kjøtt på landsbasis. Dette medførte innføring av produksjonskvoter på melk, og reduserte priser på kjøtt. Mange bruk fikk økonomiske problemer. Det ble satt inn offentlige virkemidler, som ekstraordinære investeringslån (1984) for å "redde" utbyggingsbrukene over den første fasen etter utbyggingen, og dette rettet opp den økonomiske situasjonen på mange bruk i økonomiske vanskeligheter. Disse ekstraordinære investeringslånene var rente og avdragsfrie i en 5-års periode. Mye tyder på at nå når brukene har begynt tilbakebetalingen av disse er det mange som igjen havner i økonomiske vanskeligheter.

Overgangen fra det tradisjonelle landbruk til det moderne landbruk skjedde senere i de samiske bosetningsområder enn andre steder i landet. Dette ga tildels drastiske endringer i bo- og livsform i disse områdene. På mange måter kan det sies at jordbruket i de samiske områdene fikk noen tiår til å utvikle seg fra små selvforsyningsbruk til utbygging av større handelsjordbruk. En prosess som har tatt generasjoner andre steder i landet.

Jordbruket i de samiske bosetningsområdene kan grovt sett produksjonsmessig grupperes med melkeproduksjon i de beste jordbruksområdene og sau/geit i fjord- og øyområdene.

Andel av inntekt som kommer fra sideyrker til jordbruket ligger idag lavest i jordbruksområdene i de samiske bosetningsområdene sett i landssammenheng. Dette er svært uheldig ettersom trenden går mot at dersom andre arbeidsplasser ikke utvikles svikter bosettingen, og dermed også grunnlaget for å utnytte landbruksressursene på stedet.

I områder med gode sysselsetningsalternativer vil derimot bosetting og dermed også fortsatt jordbruksdrift bli opprettholdt selv om sysselsetningen i jordbruket går vesentlig ned.

Den sterke tilbakegangen i antall bruk i drift i de samiske bosetningsområdene har sammenheng med sterk tilbakegang i de tradisjonelle sideyrkene (fiske, fangst, jakt, duodji m.m.), samt at det har vært begrensa muligheter for å kompensere dette gjennom å ekspandere i jordbruket. Næringstilpasningen i de samiske bosetningsområdene er basert på små enheter hvor jordbruket ofte inngår i kombinasjoner med andre næringer.

På landsbasis har de områder med lavest bruksnedleggelse hatt størst økning i antall kombinasjonsbruk. Spesielt gjelder dette områdene rundt de sentrale arbeidsmarkedssentra. Med andre ord er det sammenheng mellom et stabilt brukstall og muligheter for kombinasjonsdrift. En sterkere satsing på kombinasjonsdrift kan dermed være med å sikre stabilitet i jordbruket i de samiske områdene.

Den typen næringsutvikling en finner i samiske bosetningsområder med kombinert utnyttelse av naturressursene, har resultert i et eget prøveprosjekt som igangsettes for å styrke og ivareta denne næringsstrukturen. Erkjennelsen av at de personer som driver med næringskombinasjoner har hatt en svak inntekstutvikling og har kommet dårligst ut gjennom avtaleordninger har ligget til grunn for prøveprosjektet.

Utviklingen med økt spesialisering og en omlegging til ensidig drift i næringen har rammet kombinasjonstilpasningen i de samiske områdene sterkt. Denne utviklingen har vært i strid med den overordna politikk som senere er vedtatt å gjelde ovenfor den samiske befolkningen. Den norske stat har en rettsplikt, i h.h.t den norske grunnlov og de internasjonale rettsregler, å gi den samiske folkegruppe reelle muligheter til å kunne sikre og utvikle sin kultur. Dette innebærer også vern av det materielle kulturgrunnlaget. Utviklingen innen jordbruksnæringen de senere år harmonerer dårlig med den offisielt vedtatte politikken som skal gjelde overfor den samiske folkegruppen.

2. MÅL FOR LANDBRUKSPOLITIKKEN

Sametinget støtter den målstruktur Alstadheimutvalget foreslår med matvaresikkerhet som overordnet mål, og hvor de andre mål er:

- Mål om matvareberedskap
- Mål om miljø og ressurs vern
- Mål om spredt bosetting
- Mål om likestilling
- Mål om inntekt

Sametinget vil understreke at også de minoritetsrettslige sidene ved jordbruk som næring i de samiske områdene må vektlegges når endelig innhold under de enkelte mål skal fastsettes. Sametinget viser til professor og høyesterettsjustitiarius Carsten Smiths utredning om fiskeri som materiell basis for samisk kultur og vil peke på at jordbruket må vurderes på samme måte. Sametinget mener det må være et minstekrav at prinsippene i Carsten Smiths utredning gjøres gjeldene også for jordbruket før staten legger om jordbrukspolitikken som følge av Alstadheimutvalgets tilrådninger.

Mål om matvareberedskap.

Sametinget ser det som svært viktig at dette målet har fått utvida innhold. Spesielt viktig er det å tilpasse denne beredskapen den økte risiko for økologiske kriser. Den samiske befolkningen fikk allerede gjennom Tsjernobylulykken erfare at miljøulykker langt unna får innvirkning på næringsgrunnet.

En vil i denne sammenheng også presisere at i Norge, med store avstander og med vanskelige kommunikasjonsforhold, er det viktig at en ikke bare tenker nasjonalt innen matvareberedskap. En bør også tilstrebe seg i framtida og fortsatt ha en matvareberedskap som sikrer regional selvforsyning. For de samiske områdene er regional selvforsyning og matvaresikkerhet et viktig moment. Dette må innebære sikring også av den samiske kombinasjonstilpasningen som et grunnlag for bosetning og tradisjonell næringstruktur.

Sametinget viser forøvrig til kap. 26.3.9 i Alstadheimutredningen "Særlige tiltak rettet mot jordbruksproduksjonen i Nord-Norge", sitat:

"Av beredskapsmessige grunner bør det rettes en spesiell oppmerksomhet mot situasjonen i Nord-Norge når det gjelder matvareforsyningen. Dette vil kreve spesielle tiltak rettet mot jordbruksproduksjonen i landsdelen,---

På denne bakgrunnen foreslår utvalget at det bør utredes nærmere hvilke særlige tiltak som bør iverksettes i Nord-Norge når det gjelder å sikre matforsyningen."

Sametinget mener at det på lang sikt kun er ved egen landbruksproduksjon opp mot selvdekningsgraden en kan sikre matvareberedskapen i de samiske bosetningsområdene. Ved å ha en egen løpende landbruksproduksjon vil en dessuten bevare kompetanse, dyremateriell og jordressurser som kan ivareta denne langsiktige matforsyningen.

Mål om miljø- og ressursvern

Sametinget mener at produksjon av matvarer må så langt det er mulig bygge på lokale og sjølfornyende ressurser. En bærekraftig landbrukspolitik må bygge på langsiktig bevaring av produksjonsgrunnet og en forsvarlig ressursbruk framfor kortsiktig økonomisk vinning.

Mål om miljø og ressursvern innebærer at virkemidler som settes inn gir som resultat at "den løpende produksjonen spres over et tilstrekkelig stort areal og baseres på god utnyttelse av lokale ressurser", slik utvalget sier i kapittel 11.7.

Sametinget mener dette må bety at jordbruket i de samiske bosetningsområdene som minimum får beholde sitt produksjonsvolum som kan danne grunnlag for en god arealutnyttelse. I denne sammenheng mener Sametinget det må være verdt å merke seg at jordbruket i de samiske områder i svært liten grad skjer med innsats av sprøytemidler og andre miljøgifter. Jordbruket i de samiske bosetningsområder forårsaker i svært liten grad miljøskader. I en tid da myndigheter og opinion krever tiltak mot miljøskader som følger utviklingen i landbruket, bør en ikke fortsette å bygge ned det mest miljøvennlige jordbruket som finnes i landet.

Samtinget vil presisere utvalgets formuleringer under pkt. 5.2 i sammendraget om at:

- Landbruket skal bidra til å bevare og forbedre naturmiljøet og kulturlandskapet. Dette vil gi miljøgoder (trivsel, rekreasjon, identitet, tradisjon) for hele befolkningen.
- Produksjonen i de ulike deler av landet tilpasses regionale variasjoner mht. naturens sårbarhet for forurensinger, livsvilkår for økosystemer, landskapets egenart, historiske og kulturelle verdier.

For den samiske befolkningen er levende bygder en vesentlig forutsetning for bevaring av kulturelle uttrykksformer. Jordbruket er en av de primærnæringene som har dannet det viktigste materielle grunnlaget for bosetting i hele det samiske bosetningsområdet.

Det må settes mer inn på å bevare landområdene for framtidig landbruksproduksjon. Og det må i større grad enn hittil tas hensyn til primærnæringenes behov ved utbygging til andre formål.

Mål om spredt bosetning

Når det gjelder mål om spredt bosetning vil Sametinget vise til kapittel 12.3.5 i Oppsummeringsdelen av utredningen, sitat:

"Landbrukets viktigste distriktspolitiske rolle gis av at næringen har vesentlig betydning for å opprettholde bosettingsgrunnlaget i kommuner der landbruket er viktigste næringsgrunnlag (ensidige landbrukskommuner), eller generelt i områder med utpreget spredt bosetning. I disse områdene utgjør landbruket hovedforutsetningen for bosettingen.

Gjennomgangen av de regionale utviklingstrekkene både generelt og innenfor landbruket mer spesielt understreker etter utvalgets vurdering at landbruket som næring står sentralt som grunnlag for dagens bosettingsmønster. ---"

Sametinget vil i denne sammenheng vise til at et sentralt vilkår for vern og utvikling av samisk kultur er nettopp opprettholdelse av samisk bosetning i de samiske lokalsamfunn. Den fortsatte bosettingen i disse lokalsamfunn er sterkt avhengig av jordbruk, som har store ringvirkninger for sysselsetningen.

Landbrukets distriktspolitiske rolle kan forenklet sies å bestå av disse 4 områder slik det framgår i Alstadheimutvalgets innstilling kapittel 12.3.3 "Landbrukets distriktspolitiske betydning."

Sysselsetning og bosetting er knyttet til:

1. **Primærproduksjonen av landbruksvarer**
2. **Foredling av produkter og til innsatsvareomsetning, servise etc. knyttet til produksjonen.**
3. **Yrke eller næring som drives i kombinasjon med landbruk**
4. **Ringvirkningene av den totale landbruksvirksomhet på næringer knyttet til produksjonen.**

Sametinget vil presisere at i de samiske bosetningsområder må samtlige kommuner betraktes som "utkantkommuner" i norsk sammenheng, og svært mange må betegnes som "ensidige landbrukskommuner", slik at landbruket vil stå helt sentralt for å oppfylle et mål om spredt bosetning. I samepolitisk sammenheng er det også viktig å understreke at de samme kommunene er "sentra i samiske bosetningsområder". D.v.s at i svært mange av jordbrukskommunene i de samiske bosetningsområder utgjør samene majoriteten av befolkningen, og samtidig bebor en stor andel av det totale antall samer disse kommunene.

I Alstadheimutvalgets innstilling kap. 12.2.2 "Den regionale utviklingen i landbruket" viser, sitat:

"Tendensen i materialet viser imidlertid en viss overvekt i sysselsetningsreduksjonen for Nord-Norges vedkommende."

Når det gjelder regional fordeling av sysselsettingen i de enkelte jordbruksproduksjoner sies det i samme avsnitt:

"Denne oversikten illustrer den sterke distriktspolitiske betydning som melkeproduksjon og sauhold har."

Sametinget mener at for å opprettholde "Mål om spredt bosetning" må landbruket i de samiske bosetningsområdene gis rammebetingelser i form av importbeskyttelse, produksjonsmålsettinger, inntektsmuligheter og sosiale kår som gjør det attraktivt å drive landbruksproduksjon.

Den samiske kultur og det materielle grunnlaget for den er i en kritisk fase. Endringer i jordbrukspolitikken som går i disfavør av bosetning og sysselsetning i samiske distrikt vil lett kunne betraktes som et brudd med statens plikt til å sikre det materielle kulturgrunnlag for bevaring og utvikling av samisk kultur.

Jordbruket i de samiske områdene utgjør en vesentlig faktor for bevaring av bo- og sysselsetning. Spesielt gjelder dette i fjord- og innlandsområdene. Det er her en finner den samiske befolkningen som best har bevart samisk språk, kultur og samfunnsliv. Derfor er det viktig å sikre det materielle grunnlag for fortsatt bosetning i disse områdene i tråd med den offisielt vedtatte politikken som skal gjelde overfor den samiske befolkningen. Jfr. grunnloven og de internasjonale rettsregler som slår fast statens plikt til å legge forholdene til rette for å styrke og vidreutvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv.

I store deler av de samiske bosetningsområdene er det høy arbeidsledighet og få eller ingen alternative arbeidsplasser for de som er sysselsatt i jordbruksnæringen. Etter Sametingets oppfatning er det få ting som tyder på at den generelle arbeidsmarkedssituasjonen med høy ledighet vil forbedre seg de nærmeste årene. Derfor kan det neppe være samfunnsøkonomisk lønnsomt å overføre folk fra jordbruket til andre næringer, da det ikke finnes slike arbeidsplasser å gå til. Alternativet til landbruket blir da arbeidsledighet. Etter Sametingets oppfatning vil det derfor koste lite å forsterke matvaresikkerheten gjennom å stabilisere eller øke sysselsetningen i jordbruket.

I mange av de samiske bosetningsområdene er det nådd en grense hvor det ikke tåles ytterligere nedgang i jordbruksproduksjonen uten at det blir vanskelig å bevare selvopprettholdene jordbruksmiljø, og til å opprettholde de nødvendige servisefunksjoner som er innrettet mot jordbruksnæringen i området.

Strategien i etterkrigstidens jordbruk var å utvikle det bærekraftige familiebruket og kanalisere kornproduksjonen til de beste jordbruksområdene slik at distriktsjordbruket kunne stå for husdyrproduksjonen.

Denne strategien har hatt konsekvenser for den regionale fordelingen av bruksnedleggelse og sammensetning av bruksstrukturen. Den regionale fordelingen kan ikke sees isolert fra endringer i omfanget av kombinasjonsdrift. Der viser statistikken at det er minst nedgang i brukstall og størst økning i omfanget kombinasjonsdrift i det sentrale østlandsområdet. For Nord Norge er forholdet omvendt. (Kilde NOU 1988:42 "Næringskombinasjoner i samiske bosetningsområder.")

I kystområdene der fisket var hovedinntekstkilden og jordbruket sto for selvforsyning av melk, kjøtt og ull er jordbruket omtrent utradert i de samiske bosetningsområder. Spesialiseringen og moderniseringen av jordbruket og fisket førte til at pengeøkonomien vant over naturalhusholdningen.

Og kanalisering av låne- og tilskottsordninger fulgte denne utviklingen.

I en kommune som Skjervøy er det idag ingen melkeproduksjon. Det eneste som er igjen av jordbruk i kommunen er litt sauhold og stofekjøttproduksjon. Denne samme utviklingen finner en igjen i samtlige kystkommuner i regionen. Jordbruket er blitt konsentrert til dal- og fjordbygdene.

I Finnmark er f.eks. jordbruket blitt konsentrert til kommunene Sør-Varanger, Tana, Karasjok, Porsanger og Alta. Men en finner fortsatt ensidige jordbruksbygder også i de andre kommunene i innlands- og fjordområdene.

Sametinget vil også vise til at når hovedmålsettingen i regional- og distriktpolitikken er å bevare hovedtrekkene i bosettingsmønsteret, slik det er formulert i St. meld. 29 (1988/89) "Politikk for regional utvikling", vil sysselsetting og bosetting i tilknytning til landbruket som både hel- og deltidsarbeidsplass være avgjørende for de samiske bosetningsområdene.

Mål om likestilling

Alstadheimutvalget setter opp likestilling mellom kjønnene som et mål for landbruket. Sametinget er enig i dette målet. Større grad av likestilling mellom kjønnene er en forutsetning for landbrukets vidre utvikling og for å sikre stabilitet i næringen og i lokalsamfunnene.

I de samiske bosetningsområdene har kvinnen hatt en sentral plass i jordbruksdrifta i forbindelse med kombinasjonstilpasningen. Som oftest var arbeidsfordeling slik at kvinnen hadde gårdsarbeidet mens mannen fisket eller arbeidet på anlegg utenfor gården.

Verdiskapningen var likestilt, men inntekts- og skattemessig var kvinnen biperson, uten sosiale rettigheter som sykkelønn og pensjonspoeng.

De tradisjonelle næringer som jordbruk, reindrift, fjordfiske, jakt, innlandsfiske og duodji spiller en avgjørende rolle i de samiske bosetningsområder. Yrkesmønsteret for mange synes å være at valg av yrke er underordnet forhold til lokal tilknytning. (Kilde:NOU 1988:42 Næringskombinasjoner i samiske bosetningsområder)

Den samlede inntekt i et hushold synes ofte å være avgjørende for om folk blir boende. At økte sysselsetningsmuligheter for kvinner også kan føre med seg mindre ukependling for menn og dermed større satsing på de tradisjonelle næringer, vil også ha en positiv virkning i de samiske bosetningsområder. Det må være riktig å slå fast at arbeidsmuligheter for kvinner er en strategisk viktig faktor også i satsingen på å sikre bosettingen i de samiske områder.

Mål om inntekt

Sametinget sier seg enig i at det må være et eget mål for inntekt i den framtidige landbrukspolitikken. Sametinget slutter seg til mindretallet i utvalget som presiserer at et slikt inntektsmål også må omfatte inntektsnivå i den framtidige målformulering.

Utvalgets flertall går i sin innstilling inn for et mål om inntektsutvikling i jordbruket uten noe eget mål for inntektsnivå.

Sametinget slutter seg til mindretallets begrunnelse for at det er viktig å ha framtidig målformulering om inntektsnivå. Begrunnelsen er som følgende:

- Sikre en inntekt på lik linje med yrkesgrupper utenfor jordbruket
- Sikre rekruttering til næringen
- Sikre rettferdig fordeling mellom produksjoner og distrikter
- Sikre velferdsnivå for jordbruket sammenliknet med andre yrkesgrupper

I denne sammenheng vil Sametinget slutte seg til utvalgets presiseringer i kapittel 12.6.3 "Krav om inntektsfordeling" og viktigheten i forbindelse med rekruttering, sitat:

"Kravet til inntektsnivå og velferdsnivå i landbruket i forhold til andre næringer (i andre regioner) vil være særlig sterk i forbindelse med rekruttering og eierskifte på gårdsbrukene. I en slik situasjon vil gårdstilknytningen kunne være noe svakere, slik at rammebetingelsene ellers blir sterkere vektlagt. Dette setter samtidig også krav om at lønnsomheten i produksjonen sikres for at de distriktpolitiske målene skal kunne sikres."

Sametinget er ikke enig i utvalgets vurderinger og konklusjoner av at inntekt utenfor næringen ikke bør være med i beregningen av jordbrukets inntektsnivå og inntektsutvikling. Dette mener Sametinget vil slå uheldig ut for distriktsjordbruket. Grunnlaget er som Sametinget tidligere har påpekt at det er den samlede inntekt for et hushold som avgjør om folk blir boende eller ikke. Ved overføringer til jordbruket vil en ikke kunne få fram forskjeller som ligger i muligheter for inntektserverv ved siden av gården dersom disse ikke beregnes inn i totalinntekten. På den måten kan en ikke over jordbruksoverføringen kunne tilgodese distriktsjordbruket hvor det er færre inntjeningsmuligheter ved siden av primærnæringene.

Produksjonsmål - regional fordeling

Sametinget er glad for at det er tilnærmet full enighet i Alstadheimutvalget om at hovedtrekkene i den regionale fordelingen av jordbruksproduksjonen skal opprettholdes. Men i utvalget er det en del divergerende syn på om hvordan en skal oppnå dette i framtida gjennom å legge om innholdet i målene og virkemiddelbruken. Sametinget vil knytte en del kommentarer til denne delen av diskusjonen i det følgende.

Alstadheimutvalget er delt i synet på for hvor omfattende krav som hensynet til matvareberedskapen stiller med hensyn til omfanget av løpende produksjon.

Sametinget støtter den delen av av utvalget som mener at det av hensyn til beredskapen er nødvendig å opprettholde en høy løpende produksjon i normale tider.

De globale miljøskader er allerede en viktig hindring for å øke verdens tilgang på mat. Nedgangen i produksjonen på grunn av jorderosjon, vannmangel og klimaendringer lar seg neppe stanse på kort sikt. Knappheten på dyrkbare områder øker, og det eksisterer ingen nye metoder som kan øke avlingene drastisk. Matmangelen globalt sett er allerede økende.

Sametinget mener derfor at en både for landet sin del og av hensyn til de mange som lever i nød og fattigdom, bør Norge øke egen matforsyning istedet for å redusere graden av selvberging. Vi produserer idag knapt halvparten av den maten vi spiser. Sametinget mener norsk jordbruk bør for de produkter det er mulig å produsere i Norge, dekke etterspørselen på det nasjonale marked. For produkter der vi ikke er selvforsynt, bør vi bestrebe oss på å produsere mest mulig av det nasjonale forbruket. Dette bør være et riktig ambisjonsnivå sett i lys av den globale matvareforsyningssituasjonen og de miljømessige og ressursmessige hensyn. Når det gjelder produksjonsmål for de enkelte regioner i Norge, vil Sametinget vise til St.meld 14 (1976-77) "Om landbrukspolitikken" som beskriver den gjeldende

landbrukspolitik. I kapitel 8.1.4.4. "Regionale produksjonsrammer i jordbruket" heter det:

"Departementet mener at en i Nord-Norge bør ta sikte på en produksjon av de viktigste typer husdyrprodukter som minst tilsvare etterspørselen etter disse varene i området. Det bør også være en rimelig fordeling av produksjonen innenfor landsdelen."

Situasjonen i den nordlige landsdelen pr. idag er slik at vi ikke har noen regional overproduksjon, og det er kun på konsummelksiden Nord-Norge har nådd selvdekningsgraden. Gjennom hele perioden fra 1976 med landbrukspolitikken fastlagt i St.meld 14 har et av de bærende argumenter for landbruket i de samiske bosetningsområdene vært det regionale målet for produksjonen. Dette har vært i forbindelse med produksjonsregulering, investeringsvirkemidler og tilskottspolitik.

I Alstadheimutvalgets innstilling kap. 10. 9.2.2 "Regional fordeling av produksjonen" er det drøftet de krav som beredskapen setter til produksjonen. Her uttales det følgende:

"Utvalget mener at regionale produksjonsmål vil ha uheldige konsekvenser for den samlede nasjonale beredskap, og vil derfor fraråde at dette gjøres."

Det kan her gjøres unntak for Troms og Finnmark ut fra at regionale produksjonsmål for denne landsdelen ikke går nevenverdig på bekostning av den nasjonale beredskapen, da det ikke fører til at arealer egnet til kornproduksjon beslaglegges av husdyrproduksjon. De strategiske og politiske argumenter for slike mål er også langt sterkere for denne landsdelen."

Sametinget er glad for at utvalget er kommet til disse konklusjoner for Finnmark og Troms, men Sametinget vil understreke at en bør vurdere å utvide området også til å gjelde andre fylker hvor en har stor andel samisk befolkning.

En nedgang i produksjonsnivå som følge av endra regional fordelingspolitikk i jordbruket kan få uheldige konsekvenser. For det første vil en slik nedgang føre til færre bruk. Dette går ut utover sysselsetningen og bosetningen i distriktene og dermed mulighetene for å oppfylle målet om spredt bosetning.

Sametinget vil på det sterkeste understreke betydningen av å opprettholde produksjonsmålet i jordbruket i de samiske bosetningsområdene etter intensjonene fra St. meld. 14 (1976-77) om en selvforsyning av alle produksjoner der det er naturlig i Nord-Norge.

3 VIRKEMIDDELBRUK

Sametinget vil også uttrykke tilfredshet med at de aller fleste av de sentrale virkemidler som styrer den regionale fordelingen av jordbruksproduksjonen foreslås opprettholdt. Imidlertid foreslår utvalget en rekke omlegginger av virkemiddelbruken som skal fungere kostnadsreducerende. En del av disse forslagene kan få negative distriktspolitiske konsekvenser, som forslagene om omsetningssystemet for korn og kraftfôr og avvikling av fraktsubsidier og nedbygging av grunn- og distriktstilskuddene. Disse endringene vil på sikt kunne gi økte forskjeller i lønnsomhet og økt konkurranse mellom distriktene, noe som kan føre til at distriktsjordbruket blir den tapende part i slik konkurranse.

Når det gjelder kostnadsreduksjoner i landbruket mener Sametinget at det også kan skje gjennom en mer effektiv ressursbruk, og en bør i denne sammenheng peke på følgende tiltak:

- Få bukt med overproduksjonen av matvarer i områder der dette skjer. Opprettholde best mulig regional produksjonsfordeling.
- Redusere bruken av innkjøpte driftsmidler
- En fornuftig utvikling av samarbeid om maskiner som er dyre eller har liten årlig brukstid
- Stanse bruksnedlegging og dermed redusere kostnadene som følger av at verdier legges brakk et sted og bygges opp et annet.
- Sette grenser for hvor store overføringer et bruk skal kunne få utfra samla familieinntekt.
- Få bort skattemotiverte investeringer.

Sametinget vil i det følgende kommentere en del av de konsekvensene de foreslåtte omlegginger i virkemiddelordningene kan få.

Næringsutvikling og næringskombinasjoner

Landbruket har tidligere vært et bærende element i distriktspolitikken. Dette gjelder både distriktspolitiske hensyn ved selve jordbrukspolitikken, og når det gjelder utviklingen av nye næringer.

Sametinget er enig med Alstadheimutvalget når de sier at som følge av økt avhengighet mellom landbruk og andre bygdenæringer, både økonomisk og politisk, så anbefales en betydelig samordning av virkemiddelbruken. Sametinget er også enig i at det må være et mål å mobilisere og utnytte ressursene i landbruket bedre i distriktspolitisk sammenheng.

Sametinget er også enig i tilrådommen utvalget kommer med i kap. 8.1 Sammendrag "Næringsutvikling og næringskombinasjoner", sitat:

"Utvalget mener at en effektiv næringsutvikling best kan nås gjennom bygdeutvikling i bred forstand. Alle midler som er rettet mot næringsutvikling bør etter utvalgets mening samles i ett fond (bygdeutviklingsfond). Vurdering av prosjekter, geografisk avgrensing osv. bør skje i det enkelte fylke eller kommune der forholdene ligger til rette for det."

Sametinget mener dette er viktig for å styrke og utvikle næringskombinasjonene. Det blir vesentlig i denne sammenheng at næringsutviklingen samles og koordineres til et bygdeutviklingsfond. Det er under dette punktet viktig at en vurderer Samisk Utviklingsfond sin rolle i bygdeutviklingssammenheng i de samiske bosetningsområder. Ut fra den rolle Samisk Utviklingsfond har idag, mener Sametinget det er naturlig at midler rettet mot næringsutvikling i samiske bygder for en stor del legges inn under dette fondet. Dette naturlig nok under den forutsetning av at Sametinget og Samisk Utviklingsfond tilføres flere ressurser.

Sametinget mener også det er viktig at en bruker prøveprosjektet for næringskombinasjoner i samiske bosetningsområder aktivt for å utprøve og finne modeller for framtidig organisering av dette arbeidet i disse områdene.

Mengdeuavhengige/mengdetilknyttede tilskott som virkemiddel

Landbruket i de marginale produksjonsområdene har de største tilskottene, det er også her betydelig omlegging av tilskottordninger vil merkest sterkest.

Sametinget vil understreke det utvalget sier vedrørende omleggingen fra mengdeuavhengig til mengdeuavhengige tilskott i kapittel 26.2.1 "Utviklingen i produsentpriser", sitat:

"Utvalget mener det må vurderes å opprettholde et distriktstilskott på melkeprisen av hensyn til utviklingen i den regionale fordelingen av produksjonen og generelle lønnsomhetsvurderinger i produksjonen.

Dagens distriktstilskott bør ut fra dette nedbygges "nedenfra" ved at de først faller bort i de beste produksjonssonene, og delvis holdes igjen i de dårligste produksjonssonene.

Ut fra den usikkerheten mener utvalget at det bør gjøres slike vurderinger i melkeproduksjonen, og i noen grad i storfekjøttproduksjonen."

Etter Sametingets mening bør slike vurderinger gjøres for alle produksjoner slik at lønnsomheten i produksjonene opprettholdes. Dette er ikke minst viktig for jordbruket i de samiske bosetningsområder som idag har høye mengdeuavhengige tilskott.

Utvalget har lagt stor vekt på å forenkel dagens virkemiddelsystem, og antall ordninger reduseres til 1/3 av dagens antall.

Ut fra det en vet om dagens virkemiddelbruk i landbrukspolitikken og hvor mye av dette jordbruket i samiske områder får nytte av, er det verdifullt med en forenkling og omlegging av virkemidlene.

I prosjektet "Samiske næringers plass i samfunnsplanleggingen" (Gjerde & Mosli 1985) som ble gjort i forbindelse med utarbeidelsen av NOU 1988:42 "Næringskombinasjoner i samiske bosetningsområder", viser det seg at samiske lokalsamfunn og yrkesutøvere innen primærnæringen, og spesielt i næringskombinasjoner, ikke oppnår de samme overføringene som heltidutøvere innen primærnæringene jordbruk og fiske. Dette har sammenheng med at en stor del av virkemidlene har vært rettet mot produksjonen, altså tilskott pr. produsert enhet. Det gjør at små bruk, gjerne i kombinasjon med andre næringer, lokalisert i marginale områder med mindre naturgitte betingelser ikke kan produsere på lik linje med større enheter i gunstige strøk av landet.

Ut fra en slik betrakning kan det være positivt at Alstadheimutvalget foreslår redusert produksjonsavhengig inntekt og økning i mengdenøytral inntekt.

Fraktstøtteordningene

Opprettholdelse av lokale og regionale markeder for ulike landbruksprodukter er forelått regulert ved at markedmekanismen skal tas mer i bruk. I innstillingens kapittel 17.10.1 "Preferanser for lokale og regionale markeder" heter det, sitat:

"Sentralt i denne sammenhengen står mulighetene for å benytte markedmekanismen for å kunne oppnå en bedre beskyttelse av lokale og regionale produkter.

En mulig utforming av dette, er å la de reelle transportkostnadene slå ut i prisen, noe som vil gi beskyttelse for konkurranse fra andre regioner. En slik tilpasning er etter flertallets vurdering særlig aktuelle i underskuddsområder i distriktene (f.eks Nord-Norge)"

Fraktordningene står sentralt i målsettingen om lik pris på landbruksvarer til forbruker og lik pris til produsentene over hele landet. Med ens kraftfórpris over hele landet kombinert med fraktutjamning og pristillegg på produktene i distrikta, har det vært mulig å supplere eget fór med kraftfór og tildels utvida produksjonsgrunnlaget. På den måten har korn/kraftfórordningen vært effektiv og bidratt til at vi har fått stor regionaleffekt av landbrukspolitikken. Markedsbalansen har vært håndtert bedre enn den ellers ville ha vært gjort. Dessuten har en opprettholdt et stort areal i norsk jordbruk med tilsvarende økt selvforsyningsgrad.

Slik situasjonen er på matvaremarkedet idag vil stadig større og færre dagligvarekjeder kontrollere det meste av omsetningen av dagligvarer. Innkjøpsavtaler med slike kjeder foregår stadig oftere sentralt og med stort sett like priser over hele landet. Dette gjelder i høy grad også landbruksvarer.

For landbruksindustrien i Nord-Norge blir "beskyttelsen" gjennom fraktkostnadene mindre enn driftsulempene for industrien i distriktene p.g.a små volum og større inntransportkostnader på råvarer. Imidlertid må fraktstøtteordningene ikke medvirke til at arbeidsplasser blir nedlagt i distriktene.

Ut fra en vurdering som er gjort av landbrukssamvirket i Nord-Norge vil ikke produsentene få noen reell beskyttelse av regionale markeder gjennom pris- og markedsmekanismer. Dette skyldes økt konkurranse med de store matvarekjedene som kan frakte billige ferdigprodukter på markedet også lokalt. Disse vil i pris kunne konkurrere med råvarer produsert og foredla lokalt. Spesielt vil dette gi seg utslag i Nord-Norge med små enheter og store inntransportkostnader på råvarene.

En fjerning av transportstøtten vil dermed kunne få en rekke uheldige virkninger for landbruket i de samiske bosetningsområder. Bl.a kan det resultere i dyrere forbrukerpriser i distriktene. Primærproduksjonen i Nord-Norge rammes som følge av lange avstander og små enheter. Foredling flyttes ut av landsdelen og til overskuddsområdene, med tap av arbeidsplasser som følge.

Korn og kraftforpolitikken

Som utgangspunkt for de hovedprinsipper som utvalgets flertall foreslår for korn- og kraftfórpolitikken, sier utvalget følgende i kapittel 18.3.1 "Hovedprinsipper for den framtidige fórpolitikken - Genrelle prinsipper", sitat:

"Utvalget mener for politikken må utformes slik at de samlede kostnader i produksjonen av fôr til husdyrproduksjonen blir lavest mulig innenfor de rammer som målene for landbrukspolitikken setter."

Sametinget ser det ikke som et mål å senke overføringene til landbruket, med hvis det kommer en reduksjon i overføringene må dette ikke ramme de samiske områdene. En eventuell reduksjon må derfor tas fra støtte til kornproduksjon. Sametinget ser det videre nødvendig at reguleringsordningene videreføres for å ikke tape produksjonsandeler i de samiske bosettingsområdene.

Den fremtidige utformingen av korn og kraftforpolitikken må ha som utgangspunkt de utfordringer som foreligger både nasjonalt og internasjonalt for norsk jordbruk. Utvalget uttrykker dette slik i kap. 9.2.2, sitat:

"OECD og GATT har blitt de mest sentrale forum for drøftinger av mulige tilpassinger i spillereglene for internasjonal handel med matvarer og det enkelte lands nasjonale landbrukspolitikk. Den sentrale arena for debatten for handel med matvarer har således blitt forhandlingene i regi av GATT."

Situasjon pr idag er at Norge har lagt fram tilbud for Gatt om at jordbruksoverføringene skal reduseres med 2 mrd kr. Utvalget sier videre dette om de generelle samfunnsmessige utfordringer - kap 9.3.1. Av sentral betydning for landbruket har, sitat:

"Den nasjonale økonomiske utvikling uttrykt gjennom økte krav om samfunnsøkonomisk effektiv utnyttelse av de ressurser som settes inn i landbruksproduksjonen herunder også kosnadsnivået".

Utvalget sier videre i kap 18.1.1:

"Kostnadene i forproduksjonen er den enkeltfaktor som veier tyngst i det samlede kostnadsbilde i Norsk landbruk. I følge totalregnskapet for jordbruket utgjør kraftfor og forinnkjøp alene 35 % av totalkostnadene".

4. KAPITALBRUK OG KAPITALUTNYTTELSE

Kapitaltilgang

I kapittel 21. 6. 4. går Alstadheimutvalget inn for "en nedbygging av investeringsvirkemidlene og en investeringspolitikk basert på at jordbruket skal betale markedspris for kapital." Det foreslås å avvikle Landbruksbanken i nåværende form og bruk av Landbrukets Utbyggingsfond til bruksutbygging.

Alstadheimutvalget mener at markedspris for kapital vil sikre en bedre samfunnsøkonomisk tilpasning mellom produksjonskapasitet, kapitalutnyttelse og markedsmuligheter. Landbruksbanken skal etter utvalgets mening bare finansiere miljøtiltak og rekrutteringstilskott.

Sametinget mener det kan bli vanskelig i de samiske bosetningsområder å fornye og vedlikeholde produksjonsapparatet uten investeringsvirkemidlene gjennom Landbruksbanken og LUF. For det første finnes ikke kapital til landbruket i tilstrekkelig monn fra private finansieringskilder. Det er idag utelukket å foreta utbygging og utbedring med full lånefinansiering til markedsrente. Dette vil ytterligere kunne forskyve landbruksproduksjonene til sentrale strøk hvor landbruket har bedre egenkapitalbase, større inntjening og lettere tilgang på lånt kapital.

Dersom landbruksproduksjonen i samiske bosetningsområder skal opprettholdes, må det sikres tilstrekkelig kapitaltilgang gjennom Landbruksbanken og LUF for å vedlikeholde og fornye tilstrekkelig bygningsmasse.

5. UTDANNING, FORSKNING OG FORVALTNING

Rådgiving.

Alstadheimutvalget ønsker å bygge ned den offentlige rådgivingstjenesten, representert ved fylkeslandbrukskontorene og lanbrukskontora. Oppgavene skal i større grad overtas av andre ved å privatisere rådgivingstjenesten.

I de samiske bosetningsområdene er den private rådgivingstjenesten dårlig utbygd. Store avstander og få bruk vanskeliggjør etablering og virksomhet fra privat rådgiving. For å opprettholde dagens standard på rådgivingstjenesten kan en ikke bygge ned det offentlige apparat. I de samiske bosetningsområdene vil dette apparat vanskelig kunne erstattes av private.

6. SAMETINGET OG JORDBRUKSPOLITIKKEN

Sametinget vil til slutt understreke jordbrukets betydning som en del av det materielle grunnlaget for samisk kultur i dag. Norske myndigheter er rettslig bundet til å gi Sametinget innflytelse i utformingen av politikken på dette området. Således må Sametinget sikres medbestemmelse ved alle vesentlige politiske beslutninger innen jordbrukspolitikken.

Samarbeidsgruppen/NSR ved Aage Pedersen fremmet følgende endringsforslag til punktet om Korn og kraftforpolitikken:

Den såkalte kanaliseringspolitikken har stått sentralt i landbrukspolitikken siden midten av 50-tallet.

Utvalget uttrykker dette slik i innstillingen kapitel 14.7.2.3 "Inntekt som virkemiddel", sitat:

"Den sterke veksten som har vært lagt på å styre den regionale fordelingen av norsk jordbruksproduksjon, har hatt to hovedformål.

For det første har en kanalisering av arbeidsintensive husdyrproduksjoner til distriktene gitt muligheter for å øke det totale markedesrommet for norsk jordbruksproduksjon (øket kornproduksjon), og dermed løse de avsetningsproblemene som har vært tilstedet innenfor husdyrproduksjonene i store deler av etterkrigstiden.

Overføringen av husdyrproduksjonen til distriktene har for det andre gitt sysselsetningen i jordbruket en sterk distriktsprofil.

Dette har vært en effektiv måte å unngå en sterk rasjonalisering i distriktsjordbruket, med de bosettings- og sysselsetningsmessige konsekvenser dette vil medføre.

Inntekts- og kanaliseringspolitikken har vært det viktigste virkemiddel for å sikre en slik tilpasning."

Som utgangspunkt for de hovedprinsipper som utvalgets flertall foreslår for korn- og kraftfórpolitikken, sier utvalget følgende i kapitel 18.3.1 "Hovedprinsipper for den framtidige fórpolitikken - Genrelle prinsipper", sitat:

"Utvalget mener for politikken må utformes slik at de samlede kostnader i produksjonen av fór til husdyrproduksjonen blir lavest mulig innenfor de rammer som målene for landbrukspolitikken setter."

Sametinget vil understreke at sterk omlegging i korn- og kraftfórpolitikken vil kunne få store konsekvenser for jordbruket i de samiske bosetningsområdene. Sametinget vil peke på følgende forhold:

Forslaget fra flertallet i Alstadheimutvalget om en lavere pris på korn og kraftfór vil gjøre det mer lønnsomt å bruke korn som dyrefór, og relativt mindre lønnsomt å dyrke grovfór.

Konsekvensen blir at grovfór areal går ut av drift, bruk legges ned og matvaresikkerhet blir dårligere. Dette vil spesielt ramme jordbruket i de samiske bosetningsområdene som nesten utelukkende er grovfór baserte produksjoner.

Et annet moment Sametinget vil trekke fram er at en betydelig svekket økonomi i kornproduksjonen kan føre til at husdyrproduksjonen trekkes tilbake til korndistriktene, med det som følge at produksjonen bl.a i de samiske bosetningsområder reduseres betydelig.

Sametinget mener det må være viktig å ha en landbrukspolitikk i framtida som ikke innebærer at produktivt areal legges brakk, svekker matvareberedskap nasjonalt eller regionalt. I de samiske bosetningsområder vil det være fornuftig å stimulere til økt grovfórproduksjon slik at andelen av kraftfór i husdyrproduksjonen kan minke.

Sametinget ser det som viktig at kanaliseringspolitikken kan fortsette og at landbruket i de samiske bosetningsområder må sikres dagens andel av den nasjonale produksjonen, gjerne med liten økning for å oppnå selvforsyning i de produksjoner der det er naturlig. En fortsettelse av kanaliseringspolitikken vil sikre en størst mulig regional og nasjonal selvforsyning.

Samarbeidsgruppen/NSR ved Aage Pedersen fremmet følgende tilleggsforslag:

Areal- og kulturlandskapstilskott

Produksjonsnøytrale tilskudd som foreslås styrket er areal- og kulturlandskapstillegg (jf.kap. 22.2.2).

I Nord-Norge hvor andelen leiejord er svært høy bør leiejordsproblematikken vurderes i forhold til nye areal- og kulturlandskapstilskott.

Den frie gruppen ved Mikkel A. Gaup fremmet følgende tilleggsforslag (til punkt 6 Sametinget og jordbrukspolitikken):

Føe Sametingets endelige uttalelse i denne sak sendes inn må Sametingsrådet (som en liten oppsummering) si litt mer om bl.a. følgende:

1. Jordbrukets store betydning som bærer av samisk kultur.
2. En nedgang i produksjonsnivå i samisk jordbruk kan føre til uønsket fraflytting og dermed til svekking av samisk kultur.
3. Det finnes få eller ingen alternative sysselsettingsmuligheter i samiske bygder med jordbruk som næring.
4. Samisk jordbruk er ungt og er derfor i en vanskeligere økonomisk situasjon enn annen jordbruk lenger sør i landet.

5. De små brukene i samiske samfunn må sikres ved at også de kommer inn under tilskuddsordninger.
6. Jordbruket i de nordligste fylkene trenger en spesiell oppmerksomhet både av hensyn til
 - 1 - mål om matvareberedskap
 - 2 - mål om miljø og ressursvern
 - 3 - mål om spredt bosetting
 - 4 - mål om inntekt, og
 - 5 - rettsregler som skal styrke og videreutvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv.

Arbeiderpartiets sametingsgruppe ved Egil Olli fremmet følgende tilleggsforslag (som nytt tredje avsnitt under næringsutvikling og næringskombinasjoner):

I de samiske bosettingsområder er de mindre brukene et viktig element i det å utnytte lokale ressurser. Disse brukene må derfor gis utviklingsmuligheter slik at de igjen kan bli viktig basis i familieinntektene. Produksjonstilleggene for disse brukene må derfor ikke avkortes.

(Nytt avsnitt under punkt 5 Utdanning, forskning og forvaltning):

Rekruttering av ungdom til jordbruksnæringen bør skje gjennom ulike yrkesrettledning- og motivasjonsprosjekt. Målet må også være å utvikle positive holdninger til næringen.

III VOTERING

Endrings- og tilleggsforslaget fra Aage Pedersen til hovedkomiteens innstilling ble enstemmig oversendt Sametingsrådet til videre behandling. Tilleggsforslaget fra Mikkel A. Gaup til hovedkomiteens innstilling ble enstemmig oversendt Sametingsrådet til videre behandling.

Tilleggsforslaget fra Egil Olli til hovedkomiteens innstilling ble enstemmig vedtatt. Hovedkomiteens innstilling til vedtak som omhandler korn og kraftforpolitikk ble enstemmig vedtatt tatt ut av innstillingen.

Hovedkomiteens innstilling til vedtak med Egil Ollis tilleggsforslag ble enstemmig vedtatt.

**SAK 24/91 SAMISK ORDDATABANK - FORHOLDET TIL SAMISK SPRÅKRÅD -
LOKALISERING AV SPRÅKRÅDETS SEKRETARIATET****I DOKUMENTER**

- Ot.prp. nr. 60 (1989-90) Samisk språk, avsnitt 4.12 s. 32-34
- Prosjekt "Samisk Databank"s søknad av 15.07. 1991 m/
vedlegg 1: Sak R 34/91 og referat av prosjektstyrets møte 18.06.
1991,
vedlegg 2: Samisk Databanks brev av 04.08. 1991
vedlegg 3: Terminologia bargu I, Lassi oassi III Videreføring
- 2-årig prøvedrift
- Sametingets brev av 14.05. 1991 til Kulturdepartementet
- Kulturdepartementets brev av 16.05. 1991 til KOM og KUF

II INNSTILLING

**Hovedkomiteen for kultur og språk fremmet følgende innstilling
overfor Sametinget ved saksordfører Ingrid Wernberg:**

**SAMISK ORDDATABANK - FORHOLDET TIL SAMISK SPRÅKRÅD -
LOKALISERING AV SPRÅKRÅDETS SEKRETARIAT****Komiteen foreslår:**

1: Sametinget viser til at i forbindelse med Utviklingsprogrammet for Guovdageaidnu, Karasjohka, Deatnu og Unjarga er det opprettet en egen samisk orddatabank i Guovdageaidnu. Prosjektet ble gjennomført som et forprosjekt inntil 31. desember 1990, og videreført av Guovdageaidnu suohkan/Kautokeino kommune inntil 1. august 1991 i påvente av tilsagn om midler fra Utbyggingsfondet i Finnmark (UiF) til et to-årig prøveprosjekt med terminologiarbeid, systemutvikling og testing som innhold. Søknaden ble forelagt Sametinget, som i sak R 34/91 sluttet seg til prosjektet, men uttalte også blant annet at:

" På den annen side finner Sametinget tiden nå inne for en omorganisering av arbeidet med den samiske orddatabanken med sikte på permanent drift. Ansvar for en videreføring av arbeidet bør derfor nå flyttes fra Kautokeino kommune til en dertil egnet statsinstitusjon. Sametinget vil berømme Guovdageaidnu suohkan/Kautokeino kommune for initiativet til tiltaket, men finner at den videre drift nå blir et nasjonalt ansvar. Dette vil være i tråd med vedtatte prinsipper i forholdet mellom den samiske folkegruppe og myndighetene." (jf. punkt 3).

2: Under henvisning til samelovens bestemmelser om opprettelse av et eget samisk språkråd (jf. § 3-12), uttalte Sametinget videre blant annet:

" På denne bakgrunn mener Sametinget at den samiske orddatabanken skal forvaltningsmessig sett knyttes til Samisk språkråd i Norge. Dette vil si at språkrådet får ansvaret for styringen og den daglige drift av orddatabanken. Dette omfatter også det budsjettmessige ansvar. Den fysiske lokaliseringen av orddatabanken legges til Samisk høyskole i Guovdageaidnu.

Sametinget mener at denne løsningen vil ivareta både det nordiske perspektiv og de praktiske hensyn vedrørende styring, finansiering og daglig drift av orddatabanken. Tinget vil i denne sammenheng spesielt understreke betydningen av at orddatabanken på denne måten også knyttes til et system som i framtiden vil bli en del av Sametingets årlige virksomhet. ..." (jf. punkt 7).

3: Begrunnelsen for at orddatabanken på denne måten kan bli en del av Sametingets årlige virksomhet, er at Samisk språkråd skal oppnevnes av Sametinget og at rådet skal avgi en årlig melding om sin virksomhet til Sametinget (jf. Ot.prp. nr. 60 (1989-90) punkt 4.12.3 s.33). I denne årsmeldingen vil det være naturlig å omtale driften av orddatabanken. Dette gir Sametinget årlige muligheter til å drøfte situasjonen for orddatabanken mere generelt, i tillegg til Sametingets årlige forslag til tiltak på statsbudsjettet, som da også vil omfatte driftsmidler og eventuelle investeringsmidler til orddatabanken.

4: Den samiske orddatabanken vil i framtiden bli et kjerneinstrument for offentlige organer i oppfølgingen av bestemmelsene om samisk språk i sameloven. Planene om den videre oppbygging av orddatabanken omfatter først og fremst samisk administrativ terminologi. Så langt Sametinget erfarer skal samelovens språkregler tre i kraft 1. januar 1992. Det er da av overordnet betydning at den samiske databanken er i virksomhet på dette tidspunkt. Siden dette er et pilotprosjekt vil det relativt sett kunne komme til å bli ressurskrevende. Den administrative terminologiutviklingen på samisk er svakt utviklet. Sametinget vil og understreke at den terminologiutvikling som i dag pågår på dette området, ofte er en skjult del av forberedelsesarbeidet til de fagpersoner som i dag nytter samisk språk i sitt daglige virke. Dette medfører at det er en svært liten del av dette språkutviklingsarbeidet som da blir synliggjort i form av utgifter på offentlige budsjetter.

5: Sametinget ser på denne bakgrunn det som svært viktig at driften av den samiske orddatabanken fortsetter i inneværende år og blir en permanent ordning. Den videre finansiering er derfor primært et statlig ansvar. Siden orddatabankens virksomhet så sterkt kan kobles til Samisk språkråd, finner Sametinget det naturlig at både den framtidige drift og videre drift ut 1991, skjer over Kulturdepartementets budsjett. Sametinget vil også derfor i sin behandling av utkastet til forskrifter for samelovens språkregler understreke at tinget finner den samiske orddatabankens virksomhet å være en naturlig del av virksomheten til Samisk språkråd.

6: Sametinget viser til Kulturdepartementets antydninger om at departementet på det nåværende tidspunkt finner det vanskelig å kunne delta i finansieringen av databankens virksomhet. Sametinget har vedtatt at orddatabanken fysisk skal lokaliseres til Samisk høgskole. Koblingen til Samisk språkråd reiser blant annet da også spørsmålet om lokalisering av språkrådets sekretariat, før departementet kan ta endelig standpunkt. Sametinget har forståelse for dette synspunkt og finner på denne bakgrunn derfor grunn til allerede nå i denne forbindelse å fatte sin beslutning om lokaliseringen av sekretariatet til Samisk språknemnd.

7: Sametinget viser til drøftelsene av sekretariatspørsmålet i Ot. prp. nr. 60 (1989-90) der det heter at:

" Språkrådet må ha et sekretariat med en leder og en språkkonsulent, som begge har faglig kompetanse. Det vil også være behov for sekretærhjelp. Etter departementets vurdering vil årlige utgifter til språkrådet beløpe seg til 1,2 mill. kroner. Sekretariatet bør plasseres i tilknytning til sekretariatet for Samisk utdanningsråd eller Sametinget, eventuelt til den samiske høgskolen. Det vil bety at språkrådets sekretariat blir plassert i et faglig miljø, dessuten vil felles utnytting av kontortjenester m.v. kunne føre til bedre ressursutnyttelse. Etter departementets syn er det ikke nødvendig å ta stilling til lokalisering av sekretariatet nå." (jf. punkt 4.12.3 s. 33).

Tinget slutter seg til at det er av overordnet betydning å sørge for at språkrådets sekretariat lokaliseres i et sterkt faglig samisk språkmiljø. Samisk utdanningsråd, Samisk høgskole og Nordisk samisk institutt i Guovdageaidnu har spesielle forutsetninger for å kunne legge arbeidsforholdene til rette for dette. Samisk språkråd er et nasjonalt organ. Nordisk samisk institutt bør fortsatt være sekretariat for det arbeidet som utføres på nordisk plan i Samisk språknemnd som administrativt er tilknyttet Nordisk sameråd. Ut fra en helhetsvurdering og behovet for en samlokalisering av sekretariatet for Samisk språkråd og samisk orddatabank, finner Sametinget at språkrådets sekretariat skal fysisk lokaliseres til Samisk høgskole.

8: Sametinget vil til slutt understreke at denne løsningen gir et godt grunnlag for det samiske språkarbeidet i framtiden. Det er tingets oppfatning at det med dette skulle være lagt grunnlag for at Kulturdepartementet kan innvilge midler til driften av den samiske databanken allerede i inneværende år.

III VOTERING

Hovedkomiteens innstilling til vedtak ble enstemmig vedtatt.

SAK 25/91 REGLER FOR VALG PÅ SAMETING - NOTATER TIL DRØFTELSE

I DOKUMENTER

- NOU 1984:18 Om samenes rettsstilling (ikke vedlagt)
- Ot.prp. nr. 33 (1986-87) Om sameloven (ikke vedlagt)
- Innst. O. nr. 79 (1986-87) Justiskomiteens innstilling om -"-
- Dokument nr. 8:18 (1986-87) Forslag fra st.repr. Carl I Hagen om endringer i sameloven (vedlagt)
- Innst. O. nr. 35 (1986-87) Justiskomiteens innstilling om -"-
- KOM's rundskriv H-40/89 Sametingsvalget 1989 - Nye regler for opptelling av stemmer (vedlagt drøftelsesnotatet)
- Sametingsplan for perioden 1991-1993 (ikke vedlagt)
- Sak 40/90 nr. 9 og 15/90 nr.2 fremmet i Sametingets plenum
- KOM's rundskriv H-14/88 "Valg av sameting 1989 - Valgregler m.m" m/sameloven og sametingsvalgreglene (ikke vedlagt)

II INNSTILLING

Hovedkomiteen for organisasjons- og konstitusjonsspørsmål fremmet følgende innstilling overfor Sametinget ved saksordfører Hans Guttorm:

REGLER FOR VALG PÅ SAMETING - NOTAT TIL DRØFTELSE

Komiteen foreslår:

På bakgrunn av Sametingets drøftelse av sametingsrådets notat av 22.08.91 og hovedkomiteens tilleggsnotat av 04.09.91, bes sametingsrådet fremme et konkret forslag til endringer i reglene for valg på sameting, gitt ved kgl.res. av 8. juli 1988, til sluttbehandling overfor plenum 26. - 28. november 1991. Dersom det blir tale om omfattende endringer i reglene, kan rådet av kapasitetshensyn utsette fremleggelsen til første plenum i 1992.

Tana Distrikts Liste ved Magnar Helander fremmet følgende forslag til kap. 4.2.1, kap. 7.1 og 7.2 :

4.2.1 Mandatfordeling

Hver valgkrets får to faste mandater, uavhengig av antall avgitte stemmer i valgkretsen. I tillegg fordeles de resterende 13 mandater forholdsmessig etter antall godkjente stemmer. Vararepresentasjon forøvrig som komiteens forslag.

7.1 Fristen for innlevering av listeforslag

Nåværende dato opprettholdes.

7.2 Tilbakekall av listeforslag

Nåværende dato opprettholdes.

Arbeiderpartiets sametingsgruppe ved Egil Olli fremmet følgende forslag:

Regler for valg av Sameting

1. En ny debatt om samemanntallets berettigelse er ikke aktuell. Grappa er helt samstemt om at det fortsatt må være et samemanntall i alle kommuner.
2. Det manntallet som er satt opp ved valget i 1989, skal legges til grunn ved de framtidige sametingsvalg.
3. Oldeforeldregenerasjonen må inkluderes som grunnlag for innskriving i manntallet.
4. Barn av personer som står i manntallet skal ha rett til å føres inn der.
5. Grappa er ikke uten videre enig i konstitusjonskomiteens innstilling om at ikke-samiske ektefeller skal avskjæres muligheten til å delta ved sametingsvalget. Man ønsker en mer åpen holdning, og ser positivt på at Sametinget drøfter at inngifte skal ha stemmerett, dog uten å være valgbare.
6. En er enig i at valgkrets- og mandatfordelingen består inntil videre, til man har vunnet mer erfaring med dagens ordning.
7. Det er helt nødvendig at antallet vararepresentanter økes, slik komiteen har foreslått.
8. Manntallet skal, etter de lokale forhold, kunne føres manuelt eller elektronisk, på kommunenivå.
9. Grappa er ikke enig i at manntallet skal lukkes allerede 1. juni i valgåret. Folk bør kunne skrive seg inn helt fram til 15. august. Manntallet åpnes igjen 1. oktober.
10. Fristen for innlevering av listeforslag bør settes til 1. juli, slik komiteens forslag lyder.
11. I kap.8, "Registrering av samepolitiske enheter", tilføyes følgende setning etter nåværende 4. setning:
Registrerte politiske partier regnes automatisk som samepolitiske enheter.

III VOTERING

Hovedkomiteens innstilling til vedtak med tilleggsforslagene fra Magnar Helander og Egil Olli ble enstemmig vedtatt oversendt sametingsrådet til videre behandling.

SAK 26/91 ENDRINGER I VILTLOVEN - HØRING

I DOKUMENTER

- Brev av 2.10.90 fra Miljøverndepartementet - endringer i viltloven - høringsuttalelse
- Høringsinstansenes syn på endringer i viltloven. Samlet framstilling utarbeidet av Direktoratet for naturforvaltning.
- Brev av 10.07.91 fra Miljøverndepartementet - tilleggshøring
- Miljødepartementets brev av 25.03.88 til Direktoratet for naturforvaltning.

II INNSTILLING

Hovedkomiteen for næringer, natur og miljø fremmet følgende innstilling overfor Sametinget ved saksordfører Ragnhild Nystad:

ENDRINGER I VILTLOVEN - HØRING

Komiteen foreslår:

Sametingets høringsuttalelse omfatter både den opprinnelige høringsrunden av 2.10.90 til endringer i viltloven av 1981 og tilleggshøringen av 10.07.91. Sametinget har funnet å ville avgi sin uttalelse samlet for disse høringene.

1. Kommunen som viltforvaltningsorgan

Når det gjelder kommunene som viltforvaltningsorgan vil Sametinget inntil videre støtte departementets forslag om overføring av viltforvaltning til kommunene. Dette anses for å være mere i tråd med ønsket om bedre koordinering med andre kommunale oppgaver innen natur- og miljøvernforvaltning, samt styrking av det lokale selvstyret. Forutsetning er imidlertid at kommunene bygger opp kompetanse innen vilt- og naturforvaltning og at det settes av økonomiske ressurser til disse oppgavene.

På den annen side viser Sametinget til at Samerettsutvalget har retten til land og vann i samiske områder under utredning. Tingets midlertidige tilslutning til en overføring av viltforvaltningsorgan til kommunale organer, kan på ingen måte oppfattes å foregripe Sametingets standpunkt i forhold til eventuelle forslag om andre forvaltningsordninger på dette området fra Samerettsutvalget.

Med dette forbehold vil Sametinget støtte de foreslåtte endringer i de bestemmelser i viltloven som berører dette punktet. Disse lyder:

"§ 4 (viltorganene):

I viltforvaltninge er det følgende organer:

- 1) departementet
- 2) Direktoratet for naturforvaltning
- 3) fylkesmannen
- 4) kommunen "

Nytt siste ledd:

"Kommunens vedtak kan påklages til fylkesmannen. Reglene om klage i forvaltningsloven gjelder tilsvarende."

§ 5 (valg til viltnemdene): Oppheves.

§ 6, annet ledd: "Viltorganenes utgifter dekkes av staten". Oppheves.

§ 48 (ulovlig felt vilt tilfaller viltfondet): Her byttes "viltnemda" med "kommunen".

Sametinget vil dog bemerke at når § 5 oppheves faller kommunestyrets plikt også ut i andre ledd om å sørge for at i reinbeitedistrikt som har fast bosatte reindriftsutøvere, skal kommunestyret påse at næringen blir representert i nemda. Dette vil nødvendigvis ikke medføre at reindriftnæringen ikke blir representert i den lokale viltforvaltningen. Det ligger jo en sterk oppfordring til dette i den praksis som har vært utøvd i medhold av de gamle reglene. Tinget viser til at dette forhold ikke er berørt som problem i noen av høringsuttalelsene, heller ikke fra Norske Reindriftsamers Landsforbund.

2. Human jakt- og fangstutøvelse

Bakgrunnen for departementets foreslåtte endringer i viltloven, for å sikre at fangstutøvelse foregår på en etisk forsvarlig måte, er argumenter Sametinget i prinsippet slutter seg til. På den annen side bør endringene ikke gjelde samer som driver fangst som en del av tradisjonell næringsutøvelse. Dette har også Norges Naturvernforbund og Norske Reindriftsamers Landsforbund understreket i sine høringsuttalelser. Tradisjonelle samiske fangstfeller/redskaper bør falle utenfor disse reglene om typegodkjenning, samtidig som samiske fangstfolk bør fritas fra obligatorisk fangstprøve.

Generelt bør tradisjonell samisk næringsutøvelse, gis en spesiell tilpasning i nasjonale regler og lover. Sametinget finner det ikke akseptabelt at samer som i årrekke har høstet av naturen med tradisjonelle jakt- og fangstmetoder må tilpasse sin virksomhet etter et regelverk som i første omgang tar sikte på å regulere mot nyere fangstmetoder, og mere kommersiell jakt og fangst. Sametinget kan heller ikke se at tradisjonell samisk fangstutøvelse skulle være en trussel mot freda dyrearter eller en fare for utsletting av truede arter.

I tillegg til departementets tillegg til § 24, annet ledd foreslår Sametinget et nytt tredje punktum. Hele § 24, annet ledd foreslås da å lyde:

"Departementet gir forskrifter om fangst der dette kan være av betydning for næringsgrunnet og ellers der det er nødvendig å begrense skade viltet gjør. Det kan herunder fastsettes krav om typegodkjenning av fangstredskaper og om betaling av gebyr for å få et redskap godkjent. Dette omfatter ikke samer som driver med slike redskaper som del av tradisjonell næringsutøvelse".

Som nytt tillegg til § 39 foreslås:

"Dette omfatter ikke samer som driver med fangstredskaper som del av tradisjonell næringsutøvelse".

3. Oppdrett og farming. Å holde dyr i fangenskap

Sametinget slutter seg til endringsforslaget i viltlovens § 26 nr 8 som omhandler vern mot oppdrett og farming av ville dyrearter, samt tilføyelsen i § 3 om et generell forbud mot å holde dyr i fangenskap uten særskilt tillatelse.

4. Effektivisering av straffeansvar

Sametinget har ingen merknader til foreslåtte endringer i viltloven for å skjerpe straffeansvaret.

5. Areal- og kvotebegrensninger mht jaktbare arter: Mer fleksibel forvaltning

Når det gjelder forslaget om areal- og kvotebegrensninger, er det positivt at regelverket tar sikte på å bidra til en mer fleksibel forvaltning på dette området. Kvote-reguleringer kan være hensiktsmessig for å regulere bestanden, spesielt for gaupebestanden.

Sametinget vil i tråd med forslaget til endring foreslå at tradisjonelle samiske jakt- og fangsttider blir innpasset i de nasjonale bestemmelsene på området. Ved fastsettelse av jakt- tider og -områder i samiske områder, må dette skje i samsvar med tradisjonell praksis i det aktuelle området. Dette sammen med jaktarter, reguleres av viltlovens § 9. Bestemmelsen lyder:

"Kongen fastsetter hvilke arter som kan være gjenstand for jakt og innen hvilke tidsrammer jakten kan foregå. Direktoratet fastsetter jakttiden for den enkelte art og innen hvilke områder jakten foregå. Det kan fastsettes ulike jakt- tider for de enkelte deler av landet. Jakttiden kan gjelde en bestemt tid av døgnet eller uken, og den kan settes forskjellig for jakt etter hann eller hunn og etter eldre eller yngre individer av vedkommende art. Det bør ikke fastsettes jakttid i hekke- og yngletiden for vedkommende art."

Sametinget foreslår derfor at § 9, annet ledd, siste punktum skal lyde:

"Det bør ikke fastsettes jakttid i hekke- og yngletiden for vedkommende art, men med utgangspunkt i samisk tradisjon, kan dette tillates i spesielle tilfeller"

Sametinget har med interesse merket seg at direktoratet fremmet forslag om en begrenset adgang til andejakt i 1987 som en prøveordning. Miljødepartementet fulgte ikke opp forslaget og bemerker i brev av 25.03.1988 overfor direktoratet blant annet at:

"Miljøverndepartementet er av den oppfatning at DNS forslag om å tillate vårjakt på ender i Kautokeino er i strid med biologiske prinsipper og forståelse, ved at man foretar høsting av en bestand som har overlevd den kritiske vinterperioden og skal starte hekkesesongen. Vi finner heller ikke noen entydige uttalelser i dokumentasjonsgrunnlaget som tilsier at man ved å legalisere en begrenset jakt få avskaffet den betydelige ulovlige vårjakten. Det kan også reises spørsmål om hvorvidt en åpning for vårjakt i Kautokeino medfører ønske om tilsvarende ordning i andre kommuner. På dette grunnlag kan departementet ikke gå inn for å tillate vårjakt på ender i Kautokeino."

6. Forskjellige mindre endringsforslag

§ 28 jaktrett for bruker, leie av jaktrett

En naturlig følge av forannevnte argumentasjon vil være at den samiske befolkningen generelt gis rettigheter til å drive jakt og fangst i samiske områder.

Spesielt i sørsamiske områder er samer som ikke er reindrifftsutøvere, avskåret fra å drive tradisjonell jakt og fangst. Fjellområdene i sørområdene er i hovedsak privateid, reglene i viltloven om retten til jakt og fangst skaper dermed et unaturlig skille mellom reindrifftsutøvere og den øvrige samiske befolkningen. Sametinget mener at den samiske befolkningen har en hevdvunnen rett å drive jakt og fangst i tradisjonelle samiske områder.

Ut ifra dette støtter Sametinget forslaget om at jaktretten skilles fra eiendomsretten ved salg av annen grunn under statlig forvaltning. Sametinget støtter også den begrensning forslaget har mot eiendommer som forvaltes etter fjelloven.

Sametignet foreslår at departementet vurderer muligheter for hvordan sikre tradisjonelle samiske interesser i disse bestemmelsene.

De øvrige andre mindre endringsforslagene har ikke Sametinget merknader til.

7. Etterskuddsvis innkreving av fellingsavgift

Sametinget slutter seg til endringer av viltlovens § 40, annet ledd, som fører til etterskuddsvis betaling av fellingsavgiften.

8. Hjemmel om å innføre krav om tillatelse for leie av jaktrett

Sametinget stiller seg positiv til departementets tilleggsforslag i § 28 og med dette hindre en utvikling der allmennheten blir utestengt fra attraktive jaktområder. Sametinget slutter seg til forslaget om at Kongen gis hjemmel til å gi nærmere regler om dette. Viser forøvrig til forannevnte omtale av § 28.

Arbeiderpartiets sametingsgruppe ved Egil Olli fremmet følgende tilleggsforslag (etter de fire første linjer i kom.innstilling):

Som prinsipp vil Sametinget uttale at den samiske befolkningen har en hevdvunnen rett til å drive jakt og fangst. Dette må ivaretas når den nye viltloven utformes endelig.

Endringsforslag:

I forslagens punkt 6 strykes første avsnitt.

I andre avsnitt strykes det første ordet, og erstattes med: Sametinget vil peke på at...

I tillegg strykes siste setning i andre avsnitt.

Resten står.

Den frie gruppen ved Mikkel A. Gaup fremmet følgende tilleggsforslag (til punkt 8 i komiteens innstilling):

Sametinget støtter også departementets forslag om å ta inn et nytt 6. ledd i § 28 i viltloven der det gis nærmere regler om leie og utleie av jaktrett.

Sametinget ønsker å bruke denne bestemmelsen aktivt i utvikling av nye arbeidsplasser i samiske samfunn ved at bygdelagene o.l. får hånd om jaktrett med tanke på videre framleie.

Den frie gruppen ved Johan M. Sara fremmet følgende tilleggsforslag (til punkt 5 i komiteens innstilling):

Sametinget har i denne sammenheng tenkt på muligheten av å åpne adgang for en meget tidsbegrenset tillatelse til vårjakt på ender i Kautokeino kommune i Finnmark. Nærmere bestemmelser om dette fastsettes av Direktoratet for naturforvaltning.

Til dette vil Sametinget bemerke:

- 1: I dette spesielle tilfellet finner Sametinget grunn til å legge sterkere vekt på uavbrutt samisk tradisjon med vårjakt på ender, enn hensynet til oppfatninger om biologiske prinsipper og forståelse. Når det åpnes adgang for en begrenset vårjakt på ender i Kautokeino, bør høstjakten forbys.
- 2: Departementet viser til manglende entydige uttalelser i dokumentasjonsgrunnlaget som tilsier en legalisert begrenset jakt får avskaffet den betydelige ulovlige vårjakten. Sametinget er av den oppfatning at dette bare kan etterprøves empirisk, f.eks gjennom en prøveordning. Tinget finner derfor ikke dette argumentet særlig tungtveiende.
- 3: Sametinget kan forstå frykten for at en åpning for vårjakt i Kautokeino kan utløse krav fra andre områder. Tinget mener at ordningen kun skal omfatte Kautokeino kommune.

III VOTERING

Tilleggs- og endringsforslaget fra Egil Olli til hovedkomiteens innstilling og tilleggsforslaget fra Mikkel A. Gaup til hovedkomiteens innstilling ble enstemmig vedtatt. Tilleggsforslaget fra Johan M. Sara til hovedkomiteens innstilling ble vedtatt med 20 mot 15 stemmer.

Hovedkomiteens innstilling til vedtak med tilleggs- og endringsforslag fra Egil Olli og tilleggsforslagene fra Mikkel A. Gaup og Johan M. Sara ble enstemmig vedtatt.

SAK 27/91 FYLKESPLANEN FOR NORDLAND 1992 - 95**I DOKUMENTER**

- Fylkesplan 1992-1995 høringsutkast
- Vedlegg til fylkesplan 1991-95 "Grønt hefte"

II INNSTILLING

Hovedkomiteen for organisasjon- og konstitusjonsspørsmål fremmet følgende innstilling overfor Sametinget ved saksordfører Maret Guhttor:

FYLKESPLANEN FOR NORDLAND 1992 - 95**Komiteen foreslår:**

1: Sametinget finner utkastet til fylkesplan for Nordland 1992-1995 å være et godt og gjennomarbeidet dokument. Fylkeskommunen synes å ha lagt ned et grundig arbeid i den planfaglige utvikling med sikte på omleggingen av fylkesplanarbeidet i mere strategisk retning. Beskrivelsen av planprosessen viser at det også er lagt langt større vekt på selve prosessen enn tidligere. Dette vil bidra til å skape et bedre eierforhold til selve plandokumentet på alle nivå i fylkeskommunen, og skulle dermed danne et godt grunnlag for strategigjennomføringer.

Sametinget har merket seg at plansystemet i Nordland nå forutsetter at de tiltak som skal følge opp strategiene skal knyttes til de årlige regionalpolitiske handlingsprogram, virksomhetsplaner og årsbudsjett. Det blir en utfordring for alle deltakere i fylkesplanprosessen å holde rede på sammenhengen mellom disse ulike instrumentene og sørge for konsekvens mellom disse i den praktiske gjennomføringen.

Sametinget mener det er positivt at fylkeskommunen har lagt stor vekt på miljøpolitiske utfordringer som gjennomgående tema i fylkesplanen. I et eget vedlegg "Grønt hefte" er perspektivene for miljøutfordringene i 90-årene trukket opp. Siktemålet er en samlet miljøprofil som også skal evalueres over tid.

2: Sametinget vil berømme fylkeskommunen for en strukturert og konsis beskrivelse av noen av de sentrale utviklingstrekk som antas å ha stor betydning for Nordland. Tinget viser til at aktuelle temaer i slike sammenhenger også er politiske valg. Sametinget har ingen merknader til beskrivelsen i planutkastet.

Sametinget viser til at fylkesplanen 1988-1991 inneholder en omfattende beskrivelse av samene i Nordland. I dette fylkesplanutkastet er samene bare nevnt i kulturkapitlet bare et par ganger. Dette synes Sametinget er et sterkt tilbakeskritt i forhold til fylkesplanen 1988-1991.

Vi har forståelse for at dette planutkastet er av en annen karakter og formulert på et mere aggregert nivå, men det bør ikke tilsi at samiske spørsmål får en nærmest ikke-eksisterende rolle i neste fylkesplan.

På denne bakgrunn foreslår Sametinget at det tas inn en omtale av samiske spørsmål under kapitlet om utfordringer mot år 2000 til slutt i beskrivelsen av "Utviklingen i Nordland" på s.9 med følgende tekst:

*** SAMISKE SPØRSMÅL**

Samene er en etnisk minoritet i Norge. De er grovt sett bosatt i fire regioner i Nordland, og danner egne samiske kulturgrupper i fylket. Det kulturelle og etniske mangfold i fylket er av sentral verdi. Et overordnet mål må derfor være å verne og utvikle dette mangfold.

Det er de statlige myndigheter som først og fremst har ansvaret for å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe i landet kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Samtidig har fylkeskommune og kommune ansvar for at den mere allmenne samfunnsplanlegging ivaretar hensynet til samiske interesser. Det må derfor tas spesiell hensyn til samiske forhold i all fylkeskommunal plan virksomhet, og det må også gis bred plass for samiske spørsmål i den kommunale planleggingen. Å gjennomføre nasjonale samepolitiske retningslinjer for forholdet til samene er en utfordring i denne sammenheng. Oppbygging av kompetanse om samiske forhold på det kommunale og fylkeskommunale plan er en forutsetning for dette. Spørsmålet om lokale sameutvalg og egne samekonsulenter i kommunene bør vurderes i denne sammenheng. "

3: Spørsmålet om lokale sameutvalg i kommuner og fylkeskommuner ble reist av Samerettsutvalget, men ble ikke lovfestet (jf. Ot.prp.nr.33 (1986-87)). Problemstillingen bør igjen reises i løpet av planperioden overfor aktuelle kommuner. Sameutvalgene vil kunne bidra til å styrke det samiske preg og den samiske samfunnsutvikling i kommunene. I samme forbindelse vil det være naturlig å reise spørsmålet om statlig finansiering av utgiftene til utvalgene og til eventuelle samekonsulenter som tilknyttet disse. Samisk representativitet er viktig i utvalgene. Det vil derfor være naturlig at Sametinget fastsetter kriterier for ordningen og tildelingen av midler. Sametinget vil støtte slike initiativ.

4: Når det gjelder mål og strategier mot år 2000, har Sametinget ingen merknader til disse. I tråd med forslaget i punkt 3 foran foreslås følgende hovedmål for samene i Nordland:

" En dynamisk samisk kulturutvikling med bærekraftige samiske samfunn i fylket "

Dette foreslås fulgt opp med følgende hovedstrategi som tilføyes planutkastet, strategioversikten 3.spalte s.9:

" Sikre grunnlaget for bevaring og utvikling av samisk identitet, språk, kultur og samfunnsliv i Nordland fylke. "

Sametinget har merket seg fylkeskommunens valg av strategiske innsatsområder. Tinget støtter valget av næringsutvikling, kompetanseutvikling, samferdsel og stedsutvikling som strategisk innsatsområde (jf. s.10).

Disse er mere konkret fulgt opp i et eget kapittel, s.18-29. I tillegg til de nevnte utfordringer på s. 28, foreslås følgende tilføyelse foran "delmål":

" Sametinget har i sin plan for for perioden 1991-1993 uttalt at strategien for den framtidige nærings- og samfunnsutvikling i de samiske områdene nå bør legges om fra å betrakte disse som distriktpolitiske norske utkanter til samiske sentra med behov for ekstraordinære tiltak. Nordland fylkeskommune slutter seg til dette synspunktet. "

5: Sametinget har med spesiell interesse merket seg at det overordnede mål for Nordland fylkeskommune foreslås å være:

" Øke livskvaliteten for fylkets befolkning. " (jf. s.8).

Med et dikt av Inger Hagerup som innledning gir fylkeskommunen begrepet "livskvalitet" både et materielt og åndelig innhold (jf. s.12-13). Sametinget vil spesielt understreke hvor viktig det er for den samiske befolkningen å kunne:
" utvikle seg som menneske fra sitt eget utgangspunkt, å få bruke sine evner i et trygt og utviklende miljø med nærhet, i kontakt med andre mennesker i naturen. " (jf. planutkastet s.12).

Med referanse til punkt 2 foran vil Sametinget understreke at som et utgangspunkt og som en forutsetning for samiske livskvaliteter er synliggjøring av samiske forhold i offentlig planlegging. Hvordan offentlige myndigheter nå velger å synliggjøre, eventuelt ikke-synliggjøre den samiske befolkning,

vil gi ulike rammebetingelser for utviklingen av samisk språk, kultur og samfunnsliv i lange tider framover. Spesielt gjelder dette nå på det fylkeskommunale og kommunale plan.

6: Sametinget slutter seg til delmålet i avsnittet om kultur (s.16). I måloppfølgingen foreslås følgende tillegg under resultatmål:

" Legge forholdene til rette for samiske kulturaktiviteter "

Dette foreslås fulgt opp med følgende tillegg under punktet om språk og tradisjon:

" Samiske kulturaktiviteter må gis fysiske forutsetninger til å kunne utøves samlet på dertilegnede steder i hver samisk region. I samarbeid med blant annet Sametinget må det iverksettes spesielle tiltak til styrking av samisk språk i fylket. "

I kapitlet om utfordringer og satsinger i de enkelte regioner foreslås følgende tilføyelse til avsnitt 7.3 under punktet om "Andre områder" (s.32):

" Fullføre etableringen av et samisk kultursenter i Tysfjord og iverksette planleggingen av et samisk kultursenter i Nordre Nordland/Sør Troms i samarbeid med blant annet Troms fylkeskommune. "

7: Sametinget er samenes folkevalgte organ i Norge, med ansvar også for den samiske befolkning i Nordland. Med bakgrunn i Sametingets plan for 1991 - 93 om etablering av samarbeidsformer med andre organer, instanser og myndigheter ser derfor Sametinget behov for et nærmere samarbeid med Nordland fylkeskommune. Siktemålet er å etablere samarbeidsrutiner i spørsmål som f.eks ulike typer planlegging, o.l. og generelt i saker som har betydning for samene i Nordland.

Med bl.a. utgangspunkt i den betydning fylkesplanleggingen har fått og vil få i framtiden er det av stor betydning å finne fram til konkrete ordninger som medfører at Sametinget kommer inn i fylkesplanprosessen på et tidligere tidspunkt enn i høringsrunden.

Samarbeidsgruppen/NSR ved Ing-Lill Pavall fremmet følgende tilleggsforslag (til punkt 4, andre avsnitt):

Sametinget vil understreke at primærnæringene som jordbruk, fjordfiske, reindrift og kombinasjoner av disse er viktige i de samiske områdene. Disse er viktige også som samiske kulturberere. Derfor må grunnlaget for slike næringer sikres.

På den annen side vil tilpasninger til endringer i det øvrige samfunn også gjøre det til en oppgave å finne omstillingsløsninger innen tradisjonelt næringsliv og utvikle nye levedyktige næringer. Utfordringen i de samiske områder er å utvikle nye næringer med utgangspunkt i tradisjonell virksomhet. Kulturbasert næringsutvikling er et sentralt stikkord i denne sammenheng.

Den frie gruppen ved Ante M. Eriksen fremmet følgende tilleggsforslag (som siste avsnitt i punkt 6):

Under kapitlet om utfordringer og satsinger i de enkelte regioner foreslås følgende tilføyelse til avsnitt 7.3 under punktet om Samferdsel:

" Planlegg vei til Musken i Tysfjord kommune".

III VOTERING

Tilleggsforslaget fra Ing-Lill Pavall til hovedkomiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.
Tilleggsforslaget fra Ante M. Eriksen til hovedkomiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Hovedkomiteens innstilling til vedtak med tilleggsforslagene fra Ing-Lill Pavall og Ante M. Eriksen ble enstemmig vedtatt.

SAK 28/91 FYLKESPLANEN FOR FINNMARK 1992 - 1995

I DOKUMENTER

- Brev av 16.07.91 fra Finnmark fylkekommune
- Fylkesplanen for Finnmark 1992-95 - høringsutkast

II INNSTILLING

Hovedkomiteen for organisasjons- og konstitusjonsspørsmål fremmet følgende innstilling overfor Sametinget ved saksordfører Máret Guhttor :

FYKLESPLANEN FOR FINNMARK 1992 - 95

Komiteen foreslår:

1. GENERELT

Sametinget er tilfreds med at fylkesplanen for Finnmark 1992-95 er blitt mer strategisk orientert. Ved at bredere deltakelse i planprosessen er vektlagt, bidrar dette til å sikre bredere grunnlag for definering av utfordringer og mål, samt at muligheten for målrealisering og måloppnåelse øker.

På den annen side vil en omlegging av plan- og plandokumentprosessen, slik det er tatt sikte på, medføre at det framtrer nye problemstillinger og utfordringer både av planfaglig karakter, og i det konkrete innhold i planen. Dette er i utgangspunktet positivt ved at det kan foranledige progresjon i fylkesplanarbeidet, men inneholder også klare risikoelementer. En omleggingsprosess synes å kreve en betydelig innsats over et lengre tidsrom enn det som fylkeplanprosessen i utgangspunktet tillater. Utkastet til fylkesplan 1992-95 bærer preg av dette. Samtidig utgjør den et betydelig potensiale for framskritt i den framtidige planlegging av statlige, fylkeskommunale og kommunale aktiviteter i Finnmark.

Målstrukturen i fylkesplanutkastet består av et overordna mål, fire hovedmål, åtte delmål og tilhørende strategier. Sametinget vil understreke viktigheten av helhetstenking i forhold til fremtidige mål og strategier. Strategier skal være avhengig av og gjenspeile målsettinga. Dette synes i rimelig grad å være ivaretatt i dette utkastet, men mye arbeid synes likevel å gjenstå.

Det overordna målet foreslås i utkastet å være "Trygghet i forandring". Formuleringen inneholder etter Sametingets mening to helt sentrale dimensjoner for framtiden i Finnmark. For det første at fylket er i forandring, og for det andre gjelder det trygghet. Dette er to dualistiske elementer som i utgangspunktet ikke er enkelt å forene. Forandring i seg selv inneholder elementer av risiko. Dette kan medføre utrygghet for enkelte. Slik målsettingen er formulert kan den også forstås på tre måter. Det ene er at det er selve tryggheten som skal være i forandring. Det andre er at forandringen skal skje under trygge forhold, eller for det tredje at trygghet er å finne i forandring. Disse betydningsmessige uklarheter gjør målsettingen slik den er formulert mindre skikket som et overordna mål i fylkesplanen. Sametinget antar at det ligger et potensiale i en nærmere kobling og bearbeiding av den overordnete målstruktur med målstrukturene i de øvrige kapitler, med sikte på et mere klart overordna mål.

Sametinget finner det videre viktig at det er sammenheng mellom mål, strategier og tiltak i fylkesplanen. Dette fordrer at man ved strategiutforming tar i betraktning alle sider som vil bli berørt, og at eventuelle konsekvenser av strategiene er klarlagt. Sametinget forutsetter en slik klarlegging i forbindelse med utarbeidelsen av årsplanene, og at konkrete tiltak som må settes iverk i tråd med strategiene for å nå målene følges av forpliktende handlingsplaner.

Forøvrig synes det å være et behov for samordning av spesielt delmålene. Det er ikke tilstrekkelig samsvar mellom delmålene i målstrukturen for overordna mål og strategier og de målene som framgår av de påfølgende kapitlene. Et resultat av dette kan bli målkonflikter. En nærmere samordning av målene vil også kunne forebygge konkurranse mellom målene.

Selv om flere deler av fylkesplanen er interessant og viktig, finner Sametinget å måtte begrense sin uttalelse til de deler som synes å være viktige for Sametinget og den samiske befolkningen.

Sametinget har merket seg at målgruppene kvinner, samer og ungdom videreføres fra forrige planperiode. Dette indikerer behovet for ytteligere tiltak for disse målgrupper. Derimot synes målgruppen å være noe for bred. De vil omfatte kanskje opptil 70% av befolkningen i Finnmark. Dette kan medføre en svekkelse av resultater av tiltak som iverksettes.

2. OVERORDNA MÅL OG STRATEGIER

Med utgangspunkt i samene som spesiell målgruppe, er "Sikre det materielle grunnlaget for samisk kulturutvikling" formulert som hovedmål. Dette foreslås realisert gjennom fire strategier:

1. - Utvikle fylkeskommunens egen kompetanse i samiske spørsmål
2. - Etablere fast rutine for samarbeidet med Sametinget
3. - På bakgrunn av evaluering vurderes utviklingsprogrammet for indre Finnmark videreført
4. - Legge til rette for gjennomføring av språkbestemmelsene i sameloven i offentlig virksomhet i de samiske bosettingsområdene

Sametinget foreslår at hovedmålet om samene i fylkesplanutkastet byttes ut med:

"En dynamisk samisk kulturutvikling med bærekraftige samiske samfunn i fylket."

Sametinget viser til foranstående strategier, og foreslår følgende tilleggsstrategi som nr. 1:

"Sikre grunnlaget for bevaring og utvikling av samisk identitet, språk, kultur og samfunnsliv i Finnmark fylke."

Å øke fylkeskommunens egen kompetanse i samisk og om samisk kultur, språk og samfunnsliv er foruten strategi til hovedmålet, også et mål i fylkeskommunes organisasjonsutvikling og personalpolitikk (jfr. s 93). For å nå dette målet er det foreslått følgende strategier:

- Betrakte kunnskap om samisk kultur, språk og samfunnsliv som tilleggs kvalifikasjoner ved ansettelse i alle fylkeskommunale stillinger
- Gi opplæring i samisk skriftlig for ansatte som er samisktalende
- Gi innføring i samisk språk, kultur og samfunnsliv for ansatte
- Sette av ressurser til å utvikle samarbeidet med Sametinget

De nye språkreglene i sameloven stiller krav til offentlige organer, institusjoner og myndigheter om ferdigheter i samisk. Disse strategiene vil, samtidig som de vil øke fylkeskommunens kompetanse, også gjøre fylkeskommunen bedre rustet til å imøtekomme kravene i loven. Sametinget forutsetter at disse strategiene konkretiseres med forpliktende tiltak i årsplanene.

Samtidig som fylkeskommunen må øke egen kompetanse i samisk språk og samfunnsforhold i tråd med den nye språkbestemmelsene, skal også fylkeskommunene bidra med tilrettelegging av disse bestemmelsene i offentlig virksomhet i de samiske bosettingsområdene (jf. strategi nr 4). Sametinget finner det naturlig at fylkeskommunen deltar i samordningen og tilretteleggingen av språkbestemmelsene overfor kommunene i forvaltningsområdet for disse i Finnmark fylke.

Sametinget foreslår følgende tillegg til strategi 4:

" , og i den forbindelse bidra til at det utarbeides handlingsplaner for denne gjennomføringen."

Sametinget som samenes folkevalgte organ i Norge vil i likhet med fylkeskommunen peke på behovet for å få etablert et nærmere, formelt samarbeid med Finnmark fylkeskommune (jf. strategi nr 2). Denne strategien overlapper delvis også strategi nr. 1. Her fremgår det at det skal settes av ressurser til å utvikle samarbeidet, uten at samarbeidsformer- og områder omtales noe nærmere. Sametinget anser denne "strategien" som et av tiltakene for å oppfylle strategi nr 2. Sametinget ser imidlertid positivt på initiativet til samarbeid, og det bør iverksettes drøftelser for hvordan og på hvilke områder dette er mest aktuelt.

På bakgrunn av en evaluering skal utviklingsprogrammet for indre Finnmark vurderes videreført (jff. strategi nr 3). Sametinget tilrår at denne strategien utgår av fylkesplanen. Programmet ble avsluttet 1. august 1991. Tiltakene i utviklingsprogrammet tilrås videreført av de enkelte kommunene, hvis evalueringen ikke anbefaler at disse videreføres i en annen organisasjonsform.

Sametinget vil imidlertid foreslå en ny strategi:

"Vurdere og evt. tilrettelegge for oppretting av lokale sameutvalg i kommuner hvor den samiske befolkningen er i mindretall."

Dette forslaget ble reist av Samerettsutvalget i NOU 1984:18, men ble ikke lovfestet. Spørsmålet bør nå tas opp til drøftelser både i fylkeskommunen og i aktuelle kommuner. Sameutvalgene vil kunne bidra til å styrke det samiske preg og det samiske politiske arbeidet i kommunene. Utvalgene vil sterkt bidra til å synliggjøre arbeidet med samiske spørsmål i kommunene. Ut fra Tingets oppfatning er opprettelse av sameutvalg først og fremst aktuelt i kommuner med spredt og liten samisk befolkning. I denne forbindelse vil det være naturlig å reise spørsmål om statlig finansiering av utgiftene til utvalgene og til eventuelle kommunale samekonsulenter. Samisk representativitet er viktig i utvalgene. Det vil derfor være naturlig at Sametinget fastsetter kriterier for etablering av ordningen og tildeling av midler. Sametinget vil støtte slike initiativ.

2. NÆRINGSPOLITIKK

Når det gjelder næringspolitikk er jordbruk definert som samisk næring i kap. 5. Fjordfiske er også en tradisjonell samisk næring (jfr. utredning av Dr.jur. C. Smith hvor fjordfiske konkluderes med å være tradisjonell samisk næring som må inn under rettsreglene for kulturvern).

Sametinget tilrår at fiske på samme måte som jordbruk i denne fylkesplanen faller inn under tradisjonell samisk næring og blir omtalt i kap.4, Fiskeri og havbruk med strategier for å sikre de minste fartøyene rett til fiske.

Sametinget foreslår følgende strategi under mål "En lønnsom og differensiert flåte":

"Sikre at mindre-fartøygruppen fritas for kvotereguleringer".

Sametinget finner det positivt at fylkesplanen vil tilrettelegge forholdene for næringskombinasjoner, som også er en viktig forutsetning for bosetting og fremtidig utvikling i Finnmark. Tinget finner dog kapittel 7 Utmarksnæringer å være noe ufullstendig og mangelfull. Sametinget anmoder om at det i dette kapittelet blir vektlagt på næringskombinasjoner basert på de rike utmarksressursene fylket har iform av innlandsfiske, bær osv.

Sametinget savner imidlertid mål og strategier for duodji. Noe av duodji-virksomheten vil naturlig falle inn under næringskombinasjoner som en av komponentene. Likevel vil Sametinget tilrå at fylket i samarbeid med Samiid Duodji og Sametinget tilrettelegger for duodji gjennom handlingsplanen for duodji, slik at duodji kan bestå som en viktig og selvstendig næringsvei.

Under kapittelet om reindrift er det formulert en strategi under målet "Flest mulig trygge og gode arbeidsplasser i reindriften" som lyder; "avklaring av kvinners rolle og rettigheter i næringa". Sametinget finner dette å være en for defensiv holdning til kvinnene i næringen. Sametinget vil derfor foreslå denne strategien å lyde:

"Arbeide for at kvinnens rolle og rettigheter i næringen styrkes."

3. OFFENTLIG SEKTOR

Utdanning og forskning

Sametinget ser de utfordringene Finnmark har innen utdanning og forskning. Utdanningsnivået i fylket er betydelig lavere enn landsgjennomsnittet, samtidig som det fremdeles er underdekning av utdannede lærere og førskolelærere, spesielt i de sentrale samiske innlandsområder. Her ligger utfordringene i å tilrettelegge muligheter for å ta utdanning, opplyse og informere om lærer- og førskolelærerutdanningen. Samt at de generelle virkemiddelordningene for nevnte fagfolk vurderes styrket i de samiske innlandsområdene. Samarbeidet mellom fylket, Samisk utdanningsråd og Samisk høyskole om tiltak kan bedre tilgangen på samisktalende lærere. Dessuten ligger utfordringer i å få en sterkere kobling mellom utdannings- og forskningsmiljøet og samfunnet forøvrig. Omstrukturering og omstilling i reindriften skaper ytterligere utfordringer for utdannings- og arbeidssektorene fremover.

Sametinget ser med tilfredshet på at det for videregående opplæring er foreslått en strategi for å sikre samisk ungdoms interesser i samarbeid med de samiske videregående skolene (s. 58). Sametinget vil presisere behovet for tiltak på grunnskolesektoren for samiske barns mulighet til "utvikling av helhetlig oppvekstmiljø som stimulerer barn og unges personlighetsutvikling" (delmål- grunnskole, s. 58). Her er det først og fremst nødvendig med tiltak rettet mot morsmålsundervisningen, som danner grunnlag for videre læring og personlighetsutvikling.

På denne bakgrunn foreslår Sametinget følgende tillegg til strategi 3 under delmål-grunnskole:

"Videreføre arbeidet med lærerrekuttering/stabilisering, spesielt i samiske områder."

Helse- og sosialtjenesten

Sosialdepartementet har etter initiativ fra Sametinget igangsatt arbeidet med en helhetlig helse og sosialplan for den samisk befolkning. Finnmark fylkeskommune har bidratt til dette arbeidet gjennom sin helse- og sosialplan for den samiske befolkningen i Finnmark. Tinget finner denne innsatsen prisverdig. Sametinget forutsetter at Finnmark fylke fortsatt vil delta i arbeidet med denne helhetsplanen som vil resultere i en statlig utredning i form av en NOU i 1992.

Kultur

Sametinget merker seg med interesse at fylkesplanen søker å behandle kultur ut fra et helhetssyn, og ikke som et sektorfenomen. Sametinget slutter seg til et slikt perspektiv.

Samisk kultur har en egen status i kraft av å være den eldste nålevende kulturform i fylket med kontinuitet fram til vår moderne tid. Likevel er den sårbar og fordrer en kulturpolitisk innsats (jf. pkt. 2.9 s.20 i fylkesplanen). Med bakgrunn i dette savner Sametinget mere konkrete forpliktelser til styrking av samisk kultur og tilrettelegging for samisk kulturutfoldelse- og utvikling. Dog slutter Sametinget seg til planutkastets strategi om at både fylkeskommunen og kommunene gjennom en handlingsrettet linje skal bygge opp om Sametingets mål for samisk kulturutvikling. Dette omfatter også å utvikle funksjonelle samarbeidsformer mellom statlige, kommunale og fylkeskommunale organer og Sametinget uten at kulturen forvaltes bort.

Sametinget vil i tillegg foreslå følgende strategi under pkt. 3.3 Målgruppene, strategier:

"Handlingplan for samisk kulturutøvelse".

Sametinget har organisering av samisk kulturminnevern under utredning. Denne vil bli fremmet for Miljøverndepartementet etter en høring hos berørte instanser, organer og myndigheter med sikte på statsbudsjettet for 1993.

4. AREALPLANLEGGING OG NATURFORVALTNING

Hovedmålet for arealplanlegging og naturforvaltning er "Sikring av miljø- og ressursgrunnet". Dette er en målsetting Sametinget støtter. Når det gjelder de ulike strategiene som fremmes for måloppnåelse kan disse i den praktiske gjennomføring komme i konflikt med samiske interesser. Dessuten synes kapitlet å være noe uferdig mht. samordning av både delmål og strategier.

På den annen side viser kapitlet at det gjenstår en politisk drøftelse av prinsipper for den framtidige arealplanlegging og naturforvaltning. Samerettsutvalgets innstilling vil etter Sametingets mening danne kjerneinstrument i denne prosessen.

5. AVSLUTNING

I fylkesplanen er det søkt å integrere samiske spørsmål både i planprosessen og selve dokumentet. Dette er viktig for å få de forskjellige sektorene og etatene til å bevisstgjøre og synliggjøre det samiske som en naturlig del i samfunnsplanleggingen generelt.

Sametinget ser positivt på arbeidet med fylkesplanen slik Finnmark fylkeskommune nå har lagt dette opp. Mange av de mål og strategier som er foreslått for utvikling og bevaring av det samiske samfunnet forutsetter samarbeid og samordning mellom Sametinget, fylkeskommunen, kommunene og statlige organer. Det er viktig at fylkeskommunen og Sametinget ser på hverandre som gjensidige resusser!

Den frie gruppen ved Mathis A. Sara fremmet følgende endringsforslag (til punkt 2 Næringspolitikk, siste avsnitt):

" Arbeide for at barns og kvinners rolle avklares, og disses rettigheter i næringa styrkes".

Tilleggsforslag (til punkt 2 Næringspolitikk, siste avsnitt):

Hva gjelder uttrykket "fastsette grenser for flokkstørrelse", oppfatter Sametinget at dette gjelder flokkstørrelse fastsatt av reindriftsstyret for Øst- og Vest-Finnmark reinbeiteområder.

Tilleggsforslag (til punkt 2 Næringspolitikk, første avsnitt):

Utviklingsarbeidet innen reindriftsnæringa utenfor de eksisterende driftsområder må tilføres ressurser med sikte på å avklare mulige former for samarbeid i fremtiden.

III VOTERING

Endringsforslaget og tilleggsforslagene fra Mathis M. Sara til hovedkomiteens innstilling ble forkastet med 29 mot 6 stemmer.

Hovedkomiteens innstilling til vedtak ble enstemmig vedtatt.

SAK 29/91 FYLKESPLANEN FOR TROMS 1992 - 1995**I DOKUMENTER**

- Brev av 16.05.91 fra Troms fylkeskommune
- Fylkesplanen for Troms 1992 - 1995

II INNSTILLING

Hovedkomiteen for organisasjons- og konstitusjonsspørsmål fremmet følgende innstilling overfor Sametinget ved saksordfører Máret Guhttor:

FYLKESPLAN FOR TROMS 1992 - 95

Komiteen foreslår:

1. INNLEDNING

Sametinget slutter seg til fylkesplanens målsetting om naturlig befolkningsvekst og opprettholdelse av bosetningsmønster. Gode levevilkår og full sysselsetting er også viktige målsettinger for en stabil samfunnsutvikling.

Sametinget vil i likhet med fylkesplanen peke på viktigheten av helhetstenkning i forhold til framtidige mål og strategier for samfunnsutviklingen.

Sametinget ser i denne forbindelse med forbauselse at fylkesplanen ikke har nedfelt noen egen langsiktig politikk når det gjelder samiske spørsmål i noen deler av planen. Sametinget finner grunn til å minne Troms fylkeskommune om at innføringen av sameparagrafen i Grunnloven (110 A) i 1988 og opprettelsen av Sameloven i 1987 har medført helt nye rammebetingelser for arbeidet med samiske spørsmål i Norge. Det er etablert en ny plattform for samhandling mellom det samiske og det norske samfunn. Plattformen består av et nytt formelt og prinsipielt grunnlag, nye retningslinjer for statsmyndighetenes samepolitikk og at samene skal ha et landsomfattende Sameting valgt av og blandt samene. I tillegg

til dette finner Sametinget sterkt å måtte framheve også fylkeskommunens ansvar for samfunnsutviklingen i samiske områder, slik det blant annet er framhevet i St. meld. nr. 32 (1989-90) Framtid i Nord:

Det er samtidig viktig å minne om at de lokale og fylkeskommunale myndigheter i de samiske områdene har et ansvar for at den mer allmenne samfunnsplanleggingen utformes slik at samisk kultur og egenart kan bestå i Norge. (Jfr. avsnitt 4.2 s.34)

Sametinget vil på denne bakgrunn understreke Troms fylkeskommunes ansvar for at samfunnsplanleggingen utformes slik at samisk kultur og egenart fortsatt kan bestå i fylket. Dette innebærer tilretteleggelse av en samisk kulturpolitikk i vid forstand, også de materielle forutsetningene.

2. MÅL, STRATEGIER OG TILTAK

Strategi og tiltak skal være avhengig av og gjenspeile fylkesplanens målsetting. Det vil si at tiltakene som settes i verk må være i tråd med de strategiene som er satt opp for planperioden. Videre skal strategiene bidra til at målet oppfylles.

Det er derfor viktig at det er en sammenheng mellom mål, strategi og tiltak. Dette fordrer at man ved strategiutforming tar i betraktning alle samfunnsmessige sider som vil bli berørt, og at eventuelle konsekvenser ved strategiene er klarlagt.

Sametinget finner at fylkesplanen i hovedsak synes å ta utgangspunkt i og hensyn til næringslivets behov. Dette er selvfølgelig viktig, men andre viktige faktorer for valg av bosted så som trivsel, velferd og mulighet for egenutvikling synes ikke å være tilstrekkelig vurdert.

3. HOVEDUTFORDRINGER

Fylkesplanen har definert følgende rammebetingelser for de overordnede strategiene:

- tilnærming til EF gjennom en forventet EØS-avtale og generell internasjonal struktur- og konjunkturrendringer
- nedbygging av forsvaret
- reduksjon i offentlige overføringer
- ressurskrisen i havet

Fylkesplanen peker på bakgrunn av dette ut næringsutvikling som hovedutfordringen for fylket, noe som gjenspeiler seg i de strategiene som er utformet.

Sametinget sier seg enig i at næringsutvikling er en viktig side av den generelle samfunnsutviklingen. Opprettholdelse av bosetning både i tynt befolkede områder og større sentra er avhengig av sysselsetting og et forholdsvis variert næringsliv.

Sametinget vil imidlertid peke på at fylkesplanens strategivalg vil ha betydning for det helhetlige tilbud som gis befolkningen, uansett bosted.

Utfra en slik synsvinkel finner Sametinget å kunne vise til behovet for helhetlige strategier som omfatter samfunnsområder som for eksempel forskning og utdanning, ressursutnyttning, kvinnetiltak, kulturtilbud, samferdsel.

4. SÆRLIGE TILTAK

Det samiske samfunn har ofte spesielle behov som skiller seg sterkt ut fra det øvrige samfunn med hensyn til kulturutøvelse. Kultur betraktes i denne sammenheng ut fra et helhetssyn, og ikke som et sektorfenomen. I tillegg vil også endrede rammevilkår for offentlig og privat virksomhet ha innvirkning på samenes mulighet for å leve ut sin kultur i vid forstand.

Sametinget vil understreke nødvendigheten av spesielle tiltak for å styrke det samiske fellesskap. Videre vil Sametinget vise til de regionsvise forskjellene innenfor samisk bosetning og behovet for tilpasning av tiltak som fanger opp denne kulturelle variasjon.

Sametinget vil derfor peke på viktigheten av at fylkesplanen for Troms i sine mål og strategier har en politikkutforming også hva gjelder den samiske befolkning. For fortsatt opprettholdelse og utvikling av samisk kultur i Troms er det viktig med sektorovergrepene, planmessige strategier.

Kulturforståelse og kjennskap til kultur er stikkord i så måte. For fylkeskommunen vil en styrking av egenkompetanse innen samiske spørsmål kunne bidra til at det samiske aspektet i sterkere grad tas med ved politikkutformingen.

Å tilføre også større lag av folket slik kunnskap er essensielt for den framtidige utvikling. Sametinget vil i denne sammenheng understreke skoleverkets sentrale plass.

Det nye språkreglene i Sameloven har omfatter et forvaltningsområde hvor, i tillegg til fem kommuner i Finnmark, også Kåfjord kommune i Troms er tatt med. Ved siden av at Troms fylkeskommune har Kåfjord kommune som en del av tjenestekretsen og på den måten vil omfattes av loven, har fylkeskommunen også ansvar for fylkeskommunale institusjoner, i hovedsak ulike typer helseinstitusjoner og videregående skoler. Sametinget vil derfor peke på fylkeskommunens forpliktelse til oppfølging av loven og dens intensjoner.

Spørsmålet om lokale sameutvalg i kommuner og fylkeskommuner ble reist av Samerettsutvalget, men ble ikke lovfestet (jf. Ot.prp.nr.33 (1986-87)). Problemstillingen bør igjen reises i løpet av planperioden overfor aktuelle kommuner. Sameutvalgene vil kunne bidra til å styrke det samiske preg og den samiske samfunnsutvikling i kommunene. I samme forbindelse vil det være naturlig å reise spørsmålet om statlig finansiering av utgiftene til utvalgene og til eventuelle samekonsulenter som tilknyttes disse. Samisk representativitet er viktig i utvalgene. Det vil derfor være naturlig at Sametinget fastsetter kriterier for ordningen og tildelingen av midler. Sametinget vil støtte slike initiativ.

Sametinget er samenes folkevalgte organ i Norge, med ansvar også for den samiske befolkning i Troms. Sametinget ser derfor et behov for at det etableres et nærmere samarbeid med Troms fylkeskommune i framtiden, og at det iverksettes drøftelser med sikte på å komme fram til hensiktsmessige framtidige samarbeidsformer.

5. RESSURSUTNYTTING OG NÆRINGSUTVIKLING

Den samiske befolkning i Troms har tradisjonelt hatt sitt utkomme fra primærnæringene, gjerne i kombinasjon med andre næringer.

Primærnæringene i marginale områder kjennetegnes med lav lønnsomhet og små utvidelsesmuligheter. Reindrifta må ofte konkurrere om bruken av utmarka med andre interessenter. I tillegg kommer den ressurskrise som fiskeriene er rammet av.

Primærnæringene har vært og er en viktig faktor ved bevaring av den samiske kultur og bør vurderes utfra dette.

I dette perspektivet er det av avgjørende betydning å avklare hvilke konsekvenser den pågående internasjonaliseringsprosessen vil få for primærnæringenes ressursgrunnlag og framtid.

Det bør understrekes at langsiktig næringsutvikling må være at utnyttelsen av naturressursene ikke overskrider naturens bæreevne. Produksjon og forbruk må i sterkere grad ta hensyn til natur og miljø.

Det kan også være nødvendig å gjøre valg og prioriteringer hvor flere virksomheter utnytter det samme ressursgrunnlag. Tradisjonell bruk av ressurser bør opprettholdes og prioriteres framfor nye næringer som komme inn.

Sametinget kan ikke se at fylkesplanen i sine strategier vektlegger dette nok i sine vurderinger.

Videre er de offentlige overføringene til primærnæringene i ferd med å reduseres, spesielt vil mindre enheter innen jordbruket rammes av dette. Sett i forhold til målet om opprettholdelse av bosetning savner Sametinget strategier som vil motvirke avvikling av små enheter innen disse næringene.

Sametinget viser til at det skal utarbeides en egen fylkesdelplan for forsvarrets virksomhet i Troms. Sametinget forutsetter at også denne forelegges Sametinget.

6. KOMPETANSE

Sametinget sier seg enig i fylkesplanens vurdering av det potensiale som ligger i utdanning og forskning. Dette bør etter Sametingets mening være et høyt prioritert område. Utfordringen ligger i å få en sterkere kobling mellom utdannings- og forskningsmiljø og samfunnet forøvrig. En anerkjennelse av uformell kompetanse og kobling mot den formelle kompetanse som besittes i forskjellige institusjoner vil kunne gi viktige bidrag både innen næringssektoren, men også innen andre viktige samfunnssektorer. Den samiske befolkning besitter også slik uformell kompetanse. Ferdigheter og kunnskap som er opparbeidet gjennom generasjoner, vil i en slik sammenheng være viktige faktorer.

Tradisjonelt har kunnskap knyttet til erverv vært avhengig av direkte deltakelse for opplæring, det som idag er formalisert gjennom lærlingeordningen i håndtverksyrker. I bygdesamfunn har denne type kompetanse som kunne knyttes direkte til territorielle sysselsettingssystem, i høyeste grad vært aktuell innen arbeidslivet. Mye av opplæringen til arbeid for kvinner og menn innen viktige produksjonsnæringer som fiske, fiskeindustri, bygg og anlegg, jordbruk, skogbruk, reindrift og innen omsorgsykker og andre tjenesteytende næringer, består i stor grad av uformelt etablert og vedlikeholdt kompetanse. Store deler av den yrkesrelevante kunnskap som finnes i bedrifter, bransjer og hushold i lokalsamfunn og regionalsamfunn, kan ikke uten videre føres tilbake til den utdanning folk har fått. Det formelle utdanningssystemet utgjør bare en del av de totale kvalifikasjoner.

Svært mye av kunnskapen er utviklet innen det lokale næringsliv eller i samspill mellom næringslivet og omgivelsene. Dette kan kanskje tydeligst ses innen reindriftsnæringen, hvor utdanning først i de siste årene kan sies å ha blitt en del av det totale spillet. Blir den uformelle kompetansen oversett, kan dette få uheldige konsekvenser i forhold til næringslivet i de samiske områdene.

Kulturrelatert kunnskap som er viktig for det samiske samfunn, er bare i svært liten grad blitt pensum i det uformelle utdanningssystemet, men disse uformaliserte kvalifikasjonene er viktig for den kompetansen som ofte er utviklet på bedriftsplan, på husholdsplan og bygdeplan i de samiske områdene. Her synes det å være spesielt viktig å satse på ikke-formalisert kompetanse som en ressurs. Skal det lokale næringsliv kunne utvikles og styrkes, må det i langt sterkere grad enn hittil satses på de lokale forutsetningene - lokalsamfunnets kultur. Samisk kulturkunnskap og samiske ferdigheter vil utfra en slik betraktningssmåte være en forutsetning for levedyktige lokalsamfunn, og ikke lenger bli oppfattet som et hinder i samfunnsutviklingen.

Å øke fylkets andel av FoU- midler og dra mer nytte av forskning i næringsssammenheng bør prioriteres. Sametinget finner videre at det er viktig å utvikle strategier for hvordan FoU-midler kan nyttes også på andre felt, f.eks i miljø-spørsmål, likestillingsspørsmål, kulturspørsmål.

7. AVSLUTNING

Sametinget vil foreslå at etterfølgende avsnitt tas inn i Fylkesplanen for Troms 1992 - 95. Avsnittet er i store trekk sammenfallende med omtale av samiske spørsmål i fylkesplanen for Finnmark 1992 - 95. Sametingets siktemål med dette er å legge tilrette for en mest mulig sammenfallende samepolitikk over fylkesgrensene. Avsnittet foreslås tatt inn som et nytt avsnitt 8.2 Samiske forhold i kapittel 8, Næringsutvikling og bosettingsmønster, med tilsvarende forskyvning av øvrige avsnitt.

Sametinget har også foreslått et hovedmål for fylkesplanen og strategier for oppfyllelse av målet.

Sametinget foreslår at hovedmålet tas inn i fylkesplanens målsettinger i kapittel 2, Fylkesplanens målsettinger.

Strategiene foreslås tatt inn som avsnitt 10.2.2 bevaring og utvikling av samisk kultur i kapittel 10, Hovedutfordringer, strategier og tiltak med tilsvarende forskyvning av øvrige strategier.

Sametinget vil til slutt vektlegge viktigheten av at strategiene blir fulgt opp med konkrete forslag til tiltak ved utarbeidelse av fylkeskommunens årsplaner.

Sametinget foreslår at nedenstående blir tatt inn i fylkesplanen for Troms 1992 - 1995, kapittlet 8, som nytt avsnitt 8.2 Samiske forhold:

Samene er en etnisk minoritet i Norge, men danner en vesentlig del av befolkningen i flere kommuner i Troms. Det samiske samfunn i Troms kan deles inn i flere geografisk avgrensbare regioner; Sør-Troms, Midt-Troms og Nord-Troms.

I Midt-Troms er de fleste samene i dag bosatt i Tromsø, Ullsfjord, Balsfjord, Malangen, Sørreisa og Senja. I Midt-Troms er også flere reindriftsgrupper lokalisert.

I Nord-Troms er det sammenhengende samisk bosetning fra Lyngen og nordover.

I Sør-Troms er de fleste samene idag bosatt i såkalte "markebygder" i Salangen, Lavangen, Skånland og indre Ofoten.

Tromsø kommune har en stor permanent bosetning i tillegg til at mange utdanningssøkende samer har sitt tilholdssted her.

Samene i hver region utgjør et kulturelt og sosialt fellesskap. Foruten felles kulturtradisjon er folk i regionen knyttet til hverandre gjennom slektskap og bekjentskap.

På tross av myndighetenes tidligere assimilasjonspolitikk overfor samene, har den samiske befolkning i større eller mindre grad bevart sin etniske tilhørighet. Dette gjenspeiles blandt annet i økende samepolitisk aktivitet i disse regionene.

Det kulturelle og etniske mangfoldet i fylket er derfor av sentral verdi, og et overordnet mål må derfor være vern og utvikling av dette mangfold. Dette med sikte på at framtidige samepolitiske tiltak får en bredest mulig oppslutning i de lokalmiljø tiltakene iverksettes. Et godt utviklet samarbeid med Sametinget vil bidra ttil en slik vurdering. Dette også med sikte på en mest mulig harmonisk sameksistens både mellom ulike samiske grupper og mellom samisk, norsk og kvensk kultur i fylket.

Det er de statlige myndigheter som først og fremst har ansvaret for å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe i landet kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Samtidig har fylkeskommunen og kommunene ansvar for den mer almenne samfunnsplanlegginga ivaretar hensynet til samiske interesser. Det må derfor tas spesiell hensyn til samiske forhold i all fylkeskommunal planvirksomhet, og det må også gis bred plass for samiske spørsmål i den kommunale planleggingen.

Å gjennomføre nasjonale samepolitiske for forholdet til samene er en utfordring i denn sammenheng. Oppbygging av kompetanse og samiske forhold på det kommunale og fylkeskommunale plan er en forutsetning for dette.

Sametinget har i sin plan for perioden 1991 - 1993 uttalt at strategien for den framtidige nærings- og samfunnsutviklingen i de samiske områdene nå bør legges om fra å betrakte disse som distriktpolitiske norske utkanter til samiske sentra med behov for ekstraordinære tiltak. Troms fylkeskommune slutter seg til dette synspunktet.

I gjennomføringen av tiltak overfor den samiske befolkningen er det viktig å legge til grunn en vid oppfatning av kulturbegrepet. Begrepet må omfatte både åndelige og materielle verdier. Det vil derfor være tale om tiltak innenfor de fleste samfunnssektorer under hensyn til helhetlige løsninger.

Primærnæringene som jordbruk, fjordfiske, reindrifft og kombinasjoner av disse er viktige i de samiske områdene. Disse er viktige også som samiske kulturbærere. Derfor må grunnlaget for slike næringer sikres. På den annen side vil tilpasninger til endringer i det øvrige samfunn også gjøre det til en oppgave å finne omstillingsløsninger innen tradisjonelt næringsliv og utvikle nye levedyktige næringer. Utfordringen i de samiske er å utvikle nye næringer med utgangspunkt i tradisjonell virksomhet. Kulturbasert næringsutvikling er et sentralt stikkord i denne sammenheng.

Samisk kultur har en status i kraft av å være den eldste kulturform med kontinuitet fram til vår moderne tid. Likevel er den sårbar og fordrer en kulturpolitisk innsats. Spesielt gjelder dette tiltaket for samisk språk. De nye språkreglene i sameloven representerer en stor utfordring med hensyn til praktisk oppfølging, og gir i prinsippet alle samiske barn rett til opplæring i og på samisk. Språkbestemmelsen i Sameloven vil ha størst effekt i forvaltningsområdet. Det må derfor arbeides for å styrke samisk språk i offentlig bruk i resten av Troms fylke. Samisk språklige tilbud for barn er spesielt viktig i vår internasjonale mediatid.

Skolemotivasjonen synes å være lav blandt samisk ungdom. De er også sterkt orientert mot hjemsted og lokalsamfunn. Derfor er det en utfordring å gi de unge livsbetingelser og utdanningsmuligheter lokalt, men også med sikte på framtidige jobbmuligheter i det nasjonale arbeidsmarked.

Sametinget foreslår at følgende hovedmål for samiske spørsmål i Troms tas inn i fylkesplanens kapittel 2:

"En dynamisk samisk kulturutvikling med bærekraftige samiske samfunn i fylket".

Sametinget vil videre foreslå at følgende strategier tas inn i fylkesplanens kapittet 10, som et nytt avsnitt 10.2.2 Strategi for bevaring og utvikling av samisk kultur:

- Sikre grunnlaget for bevaring og utvikling av samisk identitet, språk, kultur og samfunnsliv i Troms fylke.
- Utvikle fylkeskommunens egenkompetanse i samiske spørsmål
- Etablere faste rutiner for samarbeid med Sametinget
- Legge til rette for gjennomføringen av språkbestemmelsene i Sameloven i offentlig virksomhet i de samiske bosetningsområdene, og i den forbindelse bidra til at det utarbeides handlingsplan for denne gjennomføringen
- Ivareta samiske barns rettigheter til opplæring i og på samisk, også utenfor forvaltningsområdet for språkreglene i Sameloven.
- Få samisk kultur inn som en naturlig del av kultur- og næringsutvikling, helse- og sosialspørsmål, utdanning- og miljøvernpolitikk ved å utarbeide en helhetlig handlingsplan for samisk kulturutøvelse

Samarbeidsgruppen/NSR ved Aage Pedersen fremmet følgende endringsforslag (til punkt 7, nytt avsnitt 8.2 Samiske forhold):

Det samiske samfunn i Troms kan deles inn i flere geografiske avgrensbare regioner: Sør-Troms, Midt-Troms, Nord-Troms. I Midt-Troms er de fleste samene i dag bosatt i Tromsø, Ullsfjord, Balsfjord, Malangen, Sørreisa og Senja. I Midt-Troms er det også flere reindriftsgrupper lokalisert. I Nord-Troms er det sammenhengende samisk bosetning fra Lyngen og nordover. I Sør-troms er de fleste samer i dag bosatt i såkalte "markebygder" i Salangen, Lavangen, Skånland og indre Ofoten.

(Endringsforslaget gjelder fra om med: Det samiske samfunn i Troms kan deles... til Tromsø kommune har en stor permanent.. i komiteens innstilling).

III VOTERING

Endringsforslaget fra Aage Pedersen til hovedkomiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Hovedkomiteens innstilling til vedtak med Aage Pedersens endringsforslag ble enstemmig vedtatt.

SAK 30/91 HØRINGSNOTAT OM STRUKTUR- og REGULERINGSPOLITIKK I FISKEFLÅTEN

I DOKUMENTER

- Høringsnotat om struktur - og reg.politikk i fiskeflåten m/ følgeskriv fra Fiskeridepartementet av 17.06.91
- Ny ressurspolitikk - innsataregulering i fiske, Landsdelsutvalgets Fiskeripolitiske Program, juni 1991

II INNSTILLING

Hovedkomiteen for næringer, natur og miljø fremmet følgende innstilling ovenfor Sametinget ved saksordfører Peder Mathisen:

Komiteen foreslår:

1 Innledning

De senere års situasjon i fiskerinæringen med en alvorlig svikt i de viktigste bestandene, har skapt den mest dyptgående krise i næringens historie. Svikten i ressursgrunnet for de viktigste fiskeslagene har fremkommet til tross for en næringspolitisk styring basert på et meget omfattende system av konsekjoner og reguleringsbestemmelser. De naturlige svingningene i bestandene fra år til år er ikke alone grunnlaget for den krise næringen opplever i disse tider. En uforsvarlig ressursforvaltning der den samlede fangstinnset har ført til for stor beskatning, har ført til et sammenbrudd i den norsk arktiske torskestammen. Samtidig opplever fiskerne en oppblomstring i de kystnære torskestammene. Det bør settes inn ressurser på å få kartlagt lokale torskestammer som kan danne grunnlag for reguleringer uavhengig av den norsk-arktiske torskestammen.

En erkjennelse av at dagens mønster ikke lenger kan følges til å høste av havets ressurser, har tvunget fram en holdning om nødvendigheten av å etablere en helt ny fiskeripolitikk.

Dagens forvaltning med konsesjoner og reguleringsystemer har ikke fungert tilfredsstillende med hensyn til å ivareta havets ressurser på en slik måte at en sikrer et stabilt og optimalt langtidsutbytte i næringen.

Fiskerinæringen som helhet er derfor stilt overfor et oppgjør om hvordan bestandene i havet skal utnyttes for fremtiden. Høringsnotatet om struktur- og reguleringspolitikken er klart et uttrykk for at nye veier må utprøves for å skape en positiv og fremtidsrettet fiskerinæring. Det gjenstår ennå å se hvorvidt de forslag til løsninger på et nytt reguleringsystem som lanseres vil gi den ønskede utvikling. Dilemmaet vil alltid være at de ulike målsettingene for næringen lett kan komme i konflikt med hverandre. Slikt skaper store utfordringer som alle involverte parter må delta i og arbeide aktivt med. Det påhviler alle ledd i næringen et ansvar med å bidra til å komme ut av dagens negative situasjon. Høringsnotatet fra departementet er i så tilfelle et utgangspunkt for å starte en åpen debatt om de fremtidige reguleringer.

2 Fiske som bygdenæring

I et historisk perspektiv hvor havet har fremstått som en allmenning hvor alle kunne høste av dets ressurser, har forårsaket en spredt bosetting langs kysten. Et kjennetegn ved norsk fiskerinæring er nettopp en desentralisert struktur som følge av en historisk utvikling der de enkelte aktørene selv kunne skape en tilpasning som adgangen til et fritt fiske ga muligheten til. Innskrenkninger i den frie retten til fiske, som over tid har dannet grunnlaget for tusenvis av lokalsamfunn langs kysten, har skapt berensninger i å kunne opprettholde en desentralisert bosetting. En hovedmålsetting om å bevare hovedtrekkene i dagens bosettingsmønster kan meget lett komme i konflikt med et reguleringsystem som legger mulighetene åpne for ytterligere å regulere bort adgangen til å disponere retten til ervervsfiske. Overordnede krav til reduksjon og aktivitet i fiske må trolig begrense retten til deltakelse for utøverne.

En kan spørre seg hvilke lokale konsekvenser det omsettbare kvotesystemet vil ha på norsk fiskerinæring som har en slik desentralisert struktur? I sin behandling av det omsettbare kvotesystemet viser en i notatet til andre lands erfaringer hvor et slikt system er satt ut i praksis. Men både Island og New Zealand har en annen struktur i sin fiskerinæring enn her hjemme. I de nevnte landene er næringen i stor grad sentralisert rundt de store sentralhavnene. Erfaringene fra land med omsettbare kvoter viser, noe strukturnotatet også sier, er at systemet har hatt en sentraliserings- og monopoliseringseffekt. Generelt sett er rettighetene til fisket kanalisert til færre interesser i næringen. Dette er også en hensikt med det omsettbare kvotesystemet slik det fremstilles i notatet.

Med de erfaringer en har høstet i land med et omsettbart kvotesystem med sentralisering og rettigheter på færre hender, er det å frykte for at den desentraliserte strukturen i norsk fiskerier næring vil bli sterkt omformet med de bosettings- og sysselsettingsmessige konsekvenser dette vil gi. Det lokale fisket slik det utøves er kjennetegnet med en hjørnesteinsbedrift som den lokale fiskeflåten og bosettingen er gruppert rundt. Styrkeforholdet mellom de ulike fiskerisamfunnene er heller ikke lik, slik at de best funderte og mest aktive værene vil trolig stå best rustet til å utnytte de mulighetene som et omsettbart kvotesystem åpner for. Det er derfor naturlig å tenke seg at insitamentet til å investere i fartøykvoter vil være størst i de mest aktive fiskerisamfunnene, slik at en sentralisering av fiskerettighetene vil følge som en konsekvens av dette. Kvotesystemet vil tilfalle dem som har best betalingsevne og som best kan utnytte dem. Det lokale fjordfiske med mindre båter som leverer til små konvensjonelle landanlegg, kan lett tape sitt driftsgrunnlag.

Uten disse små konvensjonelle anlegg vil fiske som bygdenæring bli sterkt begrenset. Dette fordi alternativ produksjonsform da blir å henge fisk på hjell selv (selvproduksjon). Denne produksjonsformen vil begrense fisket sterkt da dette kun kan foregå i korte sesonger. Videre viser det seg at denne produksjonsformen gir et dårligere økonomisk utbytte enn alternativet å selge fisken direkte til et fiskebruk. Dette er også en produksjonsform som hindrer nyrekruttering til fjordfiske. De små fiskebruk er derfor svært viktige elementer i det å sikre fiske som bygdenæring.

For å sikre levende fiskeriavhengige lokalsamfunn må en derfor forsøke å utnytte de fordeler som ligger i det å knytte forbindelsen mellom havbruk og det ordinære fisket. Det kan en gjøre gjennom mulighetene til å lagre og fore opp levende fanget fisk og ha den som et levende bufferlager. Dette kan være med på å øke utbyttet av små kvoter, sikre jevnere og sikrere sysselsetting, samt sikre jevn tilførsel av råstoff til lokale fiskeforedlingsbedrifter.

For å sikre eksistensen til de små mottak og konvensjonelle anlegg i de forskjellige regioner/områder synes det også å være riktig å knytte disse opp mot større fiskeforedlingsanlegg i områder/regioner, slik at de blir en del av råstoffbasisen for fiskerieringa i området/regionen.

3 Sysselsetting

Reduksjon av overkapasiteten i flåten og skape en mer effektiv og lønnsom næring står sentralt i meldingen. En betydelig reduksjon av kapasiteten for å skape en bedre balanse mellom flåtens

inntekter og kostnader, vil trolig skape konsekvenser for hetsforskyvningen som salg av kvoter og konsesjoner representerer, har særlig foregått på bekostning av Nord-Norge til sysselsettingen både på sjø- og landssiden. Muligheter for sysselsetting vil avhenge mye av hvilket reguleringssystem en velger.

Med det omsettelige kvotesystemet vil det avgjort skape reduksjon i sysselsettingen. Det vil åpne for en mer kapitalintensiv flåte og for en sterkere ombordproduksjon. I tillegg vil en få en konsentrasjon av kvoter som disponeres av store enheter hvor kanskje ikke eierne er lokalisert i distriktene. Dette vil føre til mindre ansvar for å trygge og opprettholde lokale arbeidsplasser.

Notatet fokuserer sterkt på å skape en lønnsom fiskerinæring, for igjen å skape en positiv ressursrente. En sterkere rasjonell og effektiv drift, nærmest uansett hvilken reguleringsform en velger, vil måtte skyve folk ut av næringen. I denne sammenheng har en i høringsnotatet tatt veldig lett på utsiktene for alternativ sysselsetting av de som blir overflødige i bestrebelsene på å skape en økonomisk lønnsom fiskerinæring. I dagens samfunn med en svært negativ utvikling i antall sysselsatte, vil en stå overfor betydelige problemer med ytterligere reduksjon av arbeidsplasser i fiskerinæringen. Er det trolig at det finnes et potensiale for alternativ virksomhet som kan absorbere den ledighet som skapes av et nytt system i fiskeriene? Svaret vil sannsynlig måtte bli negativt, hvis det ikke skapes en giv innenfor fiskerinæringen gjennom en betydelig videreførelsesvirksomhet.

4 Legitimitet

Fartøykvoteordningen som ble innført i 1990 og senere videreført i 1991, hadde sin forklaring i de rekordlave bestandsestimatene for torsk som ble fremsatt i 1989. Det ble derfor tvunget frem en holdning til å iverksette en regulering som fravek den tidligere ordning med en friere tilpasning til fangst og fiske. Det var med andre ord en krisebettinget regulering som ble gjennomført, noe som ble respektert og fikk aksept ute blant fiskerne. Det ble oppfattet som en riktig avgjørelse å ta ut fra den situasjonen som hersket i næringen. Det at reguleringene var betinget ut fra en ressurskrise ga i utgangspunktet seg selv et legitimt alibi for bestemmelsene. Sametinget er inneforstått med at man fortsatt må leve med et reguleringssystem.

De erfaringene som senere er høstet og de ulike konsekvenser som reguleringene har forårsaket, har skapt motvilje og reaksjoner fra næringens egne utøvere. Et stadig voksende byråkrati for å kunne håndheve reguleringsystemet, er et synlig tegn på et lite tilfredsstillende selvregulerende system. Høringsnotatet er derfor naturlig nok svært opptatt av å vinne aksept og å få oppslutning for de forslag som presenteres. Myndighetenes tillit ute i næringen som følge av dets håndtering av reguleringsbestemmelserne er satt på en meget hard prøve, noe som politisk lenger ikke kan fortsette i samme grad uten å forvente en enda alvorligere tillitskrise mellom forvaltning og de styrte.

For å bøte på dette forhold slår departementet til lyd for en omlegging av struktur- og reguleringspolitikken ikke bare for å gjøre fiskerinæringen mer selvberende, men også i større grad mer selvregulerende. Med en sterkere selvregulering ved innføring av et mer endokratisk system, håper en å vinne bred politisk oppslutning om de prinsipper som skal nedfelles i den nye reguleringspolitikken. Samtidig som næringen selv i sterkere grad ansvarliggjøres for den virksomheten som utføres.

Systemet med omsettelige kvoter vil etter myndighetenes oppfatning gjøre næringen mer selvregulerende. Men denne reguleringsformen som vil åpne for konsentrasjon av kvoter til større kapitalsterke enheter, som kanskje ikke engang er tilhørende i det lokale fiskerisamfunnet, vil aldri kunne oppnå tillit eller den legitimitet som en tilstreber å oppnå. Ordningen innebærer en form for privatisering til en felles ressurs som kan frata historiske rettigheter til fiske, spesielt fra de minste og kapitalsvake enhetene som ikke vil nå opp i konkurransen om å tilegne seg kvoteandeler. Et fritt marked for kjøp og salg av kvoter vil gi spillerom for de krefter som ikke ser seg tjent med verken bosettings- eller sysselsettingsmessige målsettinger i næringen. Et ensidig syn på effektivitet og bedriftsøkonomisk lønnsomhet, som det aktuelle systemet skal sikre, vil gi uheldige fordelingsvirkninger både overfor flåtegrupper, regioner og industrien på land.

Det som synes mer betenkelig med et fritt omsettelig kvotesystem er at myndighetene vil gi slipp på de samfunnsmessige målsettingene ved å si fra seg sitt forvaltningsansvar. En kan ikke gå inn for å legalisere et system som vil undergrave klare distriktpolitiske målsettinger. Et annet forhold som vanskelig kan rettferdiggjøre et omsettbart kvotesystem er når en forventet oppbygging av ressursene gjør det mulig for enkelte kvoteinnehavere med stor fortjeneste kan høste av en ressurs som få år tidligere var tilnærmet fri for alle å kunne utnytte.

4.1 Binding på geografi

Bindinger av kvoter til geografi må avgjort nedfelles i systemet for å sikre en bedre regional fordeling av ressursene. På en slik måte vil en ivareta de regionale fortrinn og gi bedre styring med utviklingen av de mest fiskeriavhengige delene av kysten. En vil kunne oprette regional balanse i fangstleddet og bedre prioritere fiskeriavhengige områder som ledd i å nå fiskeripolitiske målsettinger. Fiskerne vil gis bedre muligheter til å vedlikeholde rettigheter og være sikret en noenlunde stabil adgang til ressursene.

Sametinget støtter synet i å bedre mulighetene til å ta ansvar for den regionale utviklingen av fiskerisektoren. Sametinget har merket seg at fylkeskommunen ønsker bedre muligheter til å ta ansvar for den regionale utviklingen i fiskerisektoren, med sikte på å sikre en stabil samfunnsutvikling. Det gjelder å etablere et fiskeriregime som også sikrer bosettingen til beste for samiske kyst- og fjordområder. På hvilken måte fangstrettighetene skal forvaltes i fremtiden vil Sametinget på det nåværende tidspunkt ikke ta endelig standpunkt til. Dette utfra at Sametingets beslutningsmyndighet ikke er endelig fastlagt og de mål Sametinget har for nærings- og samfunnsutvikling i samiske områder (j.fr. Sametingsplan 1991-93). I Ot. prp. 33 (1986-87) s. 68 omtales organets fremtidige myndighetsområde og det uttales at:

"Når det gjelder organets myndighet i fremtiden på ulike saksområder mer konkret, bør dette rent allment overlates til den senere utvikling."

Sametingets mål er at grunnlaget for en langsiktig nærings- og samfunnsutvikling i samiske områder må være at utnyttelsen av naturressurser ikke overskrider naturens bæreevne. Dette vil medføre at:

"Utvidede samiske rettigheter til- og utvidet samisk forvaltning av naturressursene utgjør sentrale fremtidige utfordringer for Sametinget" (jfr. Sametingsplan 1991-93 avsnitt 2.3).

Og videre: Sametinget har som uttalt målsetting å:

"forvalte ressursene i nærområder" (j.fr. sametingsplan 1991-93 delmål 1.1.).

Med bakgrunn i dette vil Sametinget forbeholde seg retten til å komme tilbake til spørsmålet på hvilken måte fangstrettighetene skal forvaltes i fremtiden. (Sametinget vil imidlertid signalisere at et aktuelt krav vil være en egen fiskerisone som sikrer ressursgrunnlaget for kyst- og fjordfiskerne.)

Tinget vil i den sammenheng vise til at når det gjelder utvidet forvaltningsmyndighet for det kulturelle området, er det utredet bl.a. av en interdepartemental gruppe 17.04.91. Denne er nå til høring hos en rekke instanser, organer og myndigheter.

4.2 Binding på person

Det må være av næringsmessig interesse å sikre yrkesvern for fiskere ved at ervervtillatelse knyttes til aktive fiskere. Med den generelle adgangsbegrensningen til fisket som gjelder idag som følge av situasjonen i næringen, er det en selvfølge å prioritere næringens egne utøvere rettigheter i fisket. Særlig er dette viktig for kystflåten for å sikre at eiendomsretten er knyttet til aktive fiskere.

Når Sametinget i denne sammenhengen omtaler yrkesvern må dette også gjelde utøvere som driver fiske i kombinasjon med andre næringer. En forutsetning må være at disse er registrert i fiskermanntallet, enten som blad A eller blad B fiskere.

4.3 Binding på fartøyer

I høringsnotatet fastslås det som en svakhet med dagens regulerinssystem at bindingen mellom kvote og fartøystørrelse har vært til hinder for en kostnadseffektivisering og at det gir liten fleksibilitet i drift ved skiftende ressurstillgang. Kvoter knyttet til fartøystørrelser har i seg selv vært et insentiv til å øke kapasiteten for å tilegne seg større kvoter. Dette har bidratt til fangstpress med overbeskatning av ressursene og liten lønnsomhet som resultat.

Til tross for de svakheter som pekes på i bindingen mellom kvoter og fartøystørrelse, vil en binding etter størrelsesgruppe tjene hensikten bedre å kunne opprettholde en bredere struktur i flåten. Med fritt omsettelige rederikvoter som er frigjort fra fartøy, slik Lu-fisk går inn for, vil det være en fare for at småbåt- og den mindre kapitalintensive kystflåten blir den tapende part i kampen om kvoterettighetene.

I et framtidig reguleringsssystem må den fastsatte totalkvoten fordeles på grupper av fartøyer. At kvoten ikke knyttes til et bestemt fartøy, hvor parametre som f.eks. fartøylengde for hver meter er bestemmende for størrelsen av kvotetildelingen, vil nok gjøre mulighetene for individuell tilpasning bedre samtidig som en får færre administrative oppgaver å forvalte.

Det er positivt at en for den minste fartøygruppen vil tillate et friere fiske. Bedre tilpasningsmuligheter for denne flåtegruppen forutsetter at gruppekvoten som tildeles blir av en slik størrelse at den ivaretar hensynet til å opprettholde en delvis åpen allmenning. Dette vil sikre driftsgrunnlaget i det kystnære

fisket og dermed oppfylle den distriktspolitiske profil i næringen. Når et samfunnsøkonomisk fiskeriregime skal utvikles, må det være et grunnleggende rettighetsprinsipp at registrerte utøvere sikres almenningens retten. Og "allmenningens tragedie" må kunne bekjempes uten at selve allmenningens prinsippet avskaffes. At folks rettigheter i allmenningen må begrenses, noe det synes å være politisk enighet om, er et bidrag til vedlikehold av allmenningen, og må ikke innebære avskaffelse eller privatisering av den. Det ressursuttaket fartøy under 8 meter representerer i den totale sammenheng, må kunne tillate en mindre adgangsbegrensning til deltakelse i fisket enn de øvrige fartøygruppene.

4.4 Omsettelige kvoter med bindinger

Innføring av fartøykvoteordningen i torskefiskeriene for alle fartøygrupper i 1990, har omsettelighet av kvoter og konsesjoner blitt praktisert ved omsetning av fartøyer. Dette dokumentets også klart i departementets notat. Det er også mulig idag å omsette fartøy med kvoter innenfor hvert fylke. Slikt sett er ikke omsettelighet noe nytt fenomen i norsk fiskerinæring. Omsettelighet av kvoter gjennom fartøyomsetning er allerede innført som praksis i fiskerinæringen. En omtaler i høringsnotatet denne praksis sågar som gjeldende rett. Denne rettighetsforskyvningen som salg av kvoter og konsesjoner representerer, har særlig foregått på bekostning av Nord-Norge til fordel for Sør-Norge. Spesielt innenfor ringnot og trålfiskeflåten. Denne rettighetsforskyvningen må bringes under kontroll.

En direkte overgang fra dagens system til et system med omsettelige kvoter uten bindinger vil gi uheldige konsekvenser og føre til så store strukturendringer at bindinger er nødvendige. I høringsnotatet drøftes det både bindinger til geografi, til person, til fartøyer, til levering og foredlingsgrad.

Sametinget finner ikke å kunne akseptere et reguleringsystem basert på omsettelige kvoter.

5 Samenes stilling

Sametinget har tidligere i reguleringsammenheng pekt på den betydning kyst- og fjordfiske har for den sjøsamiske befolkning. En negativ effekt som reguleringsopplegget, spesielt for 1990, var en uheldig og urettferdig fordeling til den minste fartøygruppen. Innenfor denne gruppen finner en de fleste fjordfiskerne i de samiske bosettingsområdene, hvor fiske ofte drives i kombinasjon med annen primærnæringsvirksomhet.

Maksimalkvoteordningen for 1991, som skulle bedre situasjonen i reguleringssammenheng, førte heller ikke til det forventede resultat. Konkurransenmomentet i dette opplegget førte til at det kvantum som ble avsatt, ble fisket opp før de minste enhetene som er avhengig av optimale driftsforhold kom skikkelig med i fisket. Maksimalkvoten ble også satt lavere enn det som ble foreslått fra Sametingets side. Sametinget har i en rekke anledninger påpekt overfor fiskerimyndighetene at det sjøsamiske fisket må gis ordninger som tilfredsstillende kan ivarta deres næringsgrunnlag innenfor fiskeriene.

Det har blitt trukket frem fra tingets side at reguleringene må ha et element i seg som er i tråd med de politiske forpliktelserne som er nedfelt både i sameloven og i grunnlovsparagrafen. Gjennom prinsipielle og folkerettslige forhold om kulturvern, og vektlegging av de rammer som er trukket opp for den politikk som nasjonalt skal føres overfor samene, må en sektor som fiskerinæringen tilrettelegges slik at den gis bedre vern som tradisjonell samisk næring.

Departementets høringsnotat tar opp samenes stilling ved en omlegging av reguleringssystemet, om enn i noe kortfattet form. Det vises til statens rettsplikt til å gi kulturvern, det som også omfatter det materielle kulturgrunnlaget som fiske er en del av, slik professor C. Smith grundig har redegjort for. Det er positivt at departementet viser en prinsipiell holdning og politisk vilje til å ivareta den samiske befolkning rettsstilling i forbindelse med de fremtidige reguleringer. Det vises til to måter å ta hensyn til de samiske rettigheter på, enten gjennom særordninger for samiske fiskere eller innenfor de generelle reguleringsordninger. Videre fremsettes det at dagens ordninger gir full anledning til å ivareta samiske hensyn, både på uttaks- og innsatssiden. I teorien meget mulig, men den praktiske reguleringspolitikken med de erfaringer en har høstet de to siste årene, gir ikke tillit til en slik forsikring. Notatet viser også til at skal det avsettes spesielle kvoter til til samiske bosettingsområder, vil det kreve lovendring.

Med hensynet til å ivareta samiske interesser i forbindelse med reguleringene, har Sametinget ikke sett noe behov for noen særbehandling på etnisk grunnlag, men krevd en rett til å drive fjordfiske i et omfang som kunne gi et levelig utkomme. En har med andre ord bedt om å finne frem til ordninger som gir et rettferdig utfall i reguleringene og som oppfyller målsettingen om å sikre det materielle grunnlaget for kulturvern.

En eventuell særordning som er individuelt betinget for samiske fiskere er et opplegg Sametinget foreløpig ikke finner akseptabelt å fremme som løsning, både ut fra politiske og praktiske grunner. Det finnes heller ikke et tilstrekkelig datagrunnlag idag som umiddelbart kan nyttes i et slikt opplegg. En regionalisering med geografisk avgrensning til bestemte områder og kommuner kan være et utgangspunkt, hvor det av gruppekvoten settes av andeler som det kan fiskes på. I tillegg til et områderegulert fiske bør det innføres en periodisering som vil gi større trygghet for fiskere med liten mobilitet og hvor en kan fiske til de tider av året hvor tilgjengelighet og driftsmessige forutsetninger er optimalt til stede.

Når det gjelder reguleringer på innsatssiden vil Sametinget vise til at fiske i samiske bosettingsområder ofte drives i kombinasjonssammenheng, og mange utøvere står på blad A i fiskermanntallet. Disse fiskerne har etter de senere forskrifter mistet mange av sine rettigheter. Det er viktig i de fremtidige reguleringene å få inn adgangsbestemmelser som også sikrer disse utøvernes deltakelsesrett i fiske. Sametinget vil i den sammenheng vise til at fiske inngår som en grunnkomponent i prøveprosjektet med næringskombinasjoner i de samiske bosetningsområder.

Med innføring av et nytt system må det foretas en tildeling til de enkelte aktørene. Det som i notatet synes å være den mest aktuelle tildelingsmåten i et nytt system, er en førstegangs-tildeling etter historisk fangst. Bruk av historisk fangst som fordelingskriterium kan slå uheldig ut både gruppevis og regionalt. Det er i denne sammenheng tilstrekkelig å vise til ødelagt fiske på grunn av selinvasjon og tapte fangstandeler som følge av de siste års kvotereguleringer. I denne forbindelse må det tas spesielle hensyn til uheldige utslag for enkelt regioner og spesielt de minste fartøyenhetene.

Når det gjelder de juridiske forhold som tas opp i notatet, vil Sametinget igjen understreke den rettsplikt som staten er forpliktet av med hensyn til kulturvern, som også omfatter det materielle grunnlag som fiske er en vesentlig del av.

6 Et nytt forvaltningsregime

Når ressursuttak og reguleringer ikke fungerer godt nok i dag, må et nytt fiskeriregime ta dette på alvor. Sametinget er enig når det i den forbindelse pekes på at forholdet mellom den faglige og politiske del av beslutningsprosessen må gjøres bedre. Framtidens fiskeripolitikk må bygge på prinsippet om en bærekraftig næring hvor vedtatte hovedmål for den samiske befolkning kan realiseres.

Uansett hvilken system en velger, vil reguleringer måtte utøves i overskuelig fremtid ut fra ressursmessige hensyn. Forslaget om en sterkere flerbestandsforvaltning støttes der bioøkonomisk kompetanse får større plass i beslutningsprosessene. En bedre forståelse av sammenhengen mellom artene i havet, der bestandene vurderes innbyrdes i et helhetlig økosystem, vil gi en bedre kvalifisert oppfatning av hva som bør skje av ressursuttak for de enkelte bestander. Dagens system med analyser av enkeltbestander gir ikke et godt nok grunnlag for å fastsette totalkvotene. I tillegg til større vekt på bioøkonomisk kompetanse må fiskeriforvaltningen endres fra å være en ren sektorforvaltning til å bli en del av den generelle nærings- og regionalpolitikken. Dette vil gi grunnlag for et forvaltningssystem hvor de sterke interessegrupperingene, ut fra sitt ståsted, ikke får for dominerende plass i utformingen av politikken.

7 Konklusjon

I en framtidig utforming av strukturpolitikken i fiskerinæringen, vil Sametinget vektlegge følgende forhold:

- Sametinget ser det som nødvendig å opprettholde et reguleringssystem for å bygge opp og sikre en bærekraftig fiskerinæring i fremtiden.
- Med hensyn til å ivareta samiske interesser må en komme frem til ordninger som gir et rettferdig utfall av reguleringene, og som oppfyller målsettingen med å sikre det materielle grunnlag for kulturvern.
- Det bør arbeides for å etablere et reguleringssystem som også er basert på kystnære torskestammer i tillegg til reguleringer som har sitt utgangspunkt i fastsettelsen av en totalkvote for den norsk arktiske torskestammen.
- Sametinget finner ikke å kunne akseptere et reguleringssystem basert på omsettelige kvoter.
- Sametinget går inn for et fritt fiske for fartøyer under 8 meter, som ikke er knyttet til noen form for kvotereguleringer.
- Dagens fartøykvoteordninger bør videreføres, men hvor totalkvoten fordeles på grupper av fartøyer. Dette systemet bør søkes kombinert med innføring av uomsettelige mannskapsavhengige fartøykvoter.
- Fremtidens reguleringer må baseres på flerbestandsforvaltning.

- Sametinget tar sikte på i forvaltningssammenheng å kunne øve innflytelse i ACFM-forhandlingene og nasjonalt å kunne påvirke forskriftsarbeid og fastsettelse av kvoter. Videre er Sametingets uttalte målsetting å forvalte ressursene i nærområdet.

Samarbeidsgruppen/NSR ved Alf E. Nystad fremmet følgende endringsforslag (til punkt 7 Konklusjoner, strekpunkt 5):

Sametinget går inn for et fritt fiske for fartøy under 7 meter, som ikke er knyttet til noen form for kvotereguleringer. Herunder må det åpnes adgang for kombinasjonsnæringsutøvere å melde seg inn i fiskarmanntallet. Ordninger gjeldende for aktive fiskere, må også innføres for fiskere som står tilsluttet blad A i fiskarmanntallet.

Tilleggsforslag (nytt strekpunkt 9 i punkt 7 Konklusjoner):

Sametinget går inn for en egen fiskerisone som sikrer ressursgrunnlaget for kyst- og fjordfiskere.

Arbeiderpartiets sametingsgruppe ved Mimmi Bæivi fremmet følgende endringsforslag (nest siste avsnitt under punkt 4.1 Binding på geografi):

Med bakgrunn i dette vil Sametinget forbeholde seg retten til å komme tilbake til spørsmålet på hvilken måte fangstrettighetene skal forvaltes i fremtiden. Sametinget vil imidlertid signalisere at aktuelle krav kan være en egen fiskerisone, regulering av brukstype samt fredning av fjordene mot aktive redskaper, for å sikre ressursgrunnlaget for kyst- og fjordfiskerne.

III VOTERING

Endrings- og tilleggsforslaget fra Alf E. Nystad til hovedkomiteens innstilling ble vedtatt med 27 mot 8 stemmer. Endringsforslaget fra Mimmi Bæivi til hovedkomiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Hovedkomiteens innstilling til vedtak med endrings- og tilleggsforslaget fra Alf E. Nystad og endringsforslaget fra Mimmi Bæivi ble enstemmig vedtatt.

**SAK 31/91 ALTERNATIVE ORGANISASJONSFORMER FOR STATENS SKOGER -
HØRING****I DOKUMENTER:**

- Landbruksdepartementets brev av 17.07. 1991
- Innstilling fra LD's arbeidsgruppe av april 1991 (sammen-
draget følger saksframstillingen. Hele innstillingen
følger særskilt vedlagt til sametingsrepresentantene)
- Finnmark Jordsalgskontors brev av 01.07.91 inneholdende
Jordsalgsstyrets høringsuttalelse til innstillingen
- Høringsuttalelse til innstillingen fra styret for
Direktoratet for statens skoger av 17.06.91 i sak 49/91
- Besl.O.nr.68 (1990-91) lov om statsforetak

II INNSTILLING

**Hovedkomiteen for rettigheter fremmet følgende innstilling
overfor Sametinget ved saksordfører Nils Jernsletten:**

ALTERNATIVE ORGANISASJONSFORMER FOR STATENS SKOGER- HØRING**Komiteen foreslår:**

1: Sametinget viser til at Stortinget i forbindelse med
behandlingen av Innst. S. nr. 205 (1988-89) vedtok å be
Regjeringen om å utrede alternative organisasjonsformer for
Direktoratet for statens skoger. Siktemålet med utredningen ble
forutsatt å være å åpne for en mer rasjonell utnyttelse av
direktoratets næringsvirksomhet i en eller flere selvstendige
forretningsmessige enheter.

Landbruksdepartementets arbeidsgruppe avleverte i april 1991 en
ensstemmig innstilling om å omorganisere direktoratet etter
forslaget til ny lov om statsforetak. Gruppen har lagt til grunn
følgende fire hovedhensyn for sitt forslag:

- Hensynet til politisk styrbarhet
- Hensynet til klar ansvarsfordeling
- Hensynet til de ansattes medbestemmelse og muligheter
- Hensynet til omstillingsevne og effektivitet

2: Mandatet gir klart uttrykk for at det i framtiden
i langt sterkere grad skal skilles mellom direktoratets
forretningsdel og forvaltningsdel av virksomheten. Og forslag
til organisasjonsform og tilknytning til statsmyndighetene skal
ligge innenfor forslagene i Hermansenutvalgets utredning NOU
1989:5 En bedre organisert stat.

Sametinget har forståelse for dette utgangspunktet. Det synes å foreligge et fornyelsespotensiale i staten med hensyn til framtidig organisering av dets mangeartede og differensierte virksomhet. Men dette arbeidet vil måtte skje over tid etter grundige drøftelser av hvert enkelt tilfelle. Dette også ut fra det hensyn at det er en del kognitive elementer knyttet til eksisterende former som har sitt grunnlag blant annet i politiske grunnholdninger. Utfordringen i denne sammenheng er å finne fram til praktiske løsninger som også ivaretar prinsipielle hensyn.

3: Sametinget viser til at arbeidsgruppen har foretatt en bred drøftelse av valg av organisasjonsmodell med utgangspunkt i direktoratets framtidige utfordringer. Med utgangspunkt i arbeidsgruppens hovedhensyn, har gruppen kommet fram til at DSS vil være bedre i stand til å nå sine målsettinger hvis bedriften blir organisert etter forslaget til ny lov om statsforetak. En slik omorganisering vil gjøre organisasjonen bedre i stand til å skape ny lønnsom aktivitet ved hjelp av sin kompetanse og sine ressurser. Arbeidsgruppen mener at næringsdrift tilsier isolert sett en fri stilling fra overordnet myndighet, men det må også tas hensyn til DSS' forvaltningsoppgaver, som tilsier en noe nærmere tilknytning til overordnet myndighet. Arbeidsgruppens konklusjon er:

"Organisering av DSS som statsforetak vil føre til en god balansering mellom politisk styring og bedriftens egen handlefrihet. Den politiske kontrollen blir ivare tatt ved at staten er eneier av foretaket og kan utøve sin myndighet gjennom statsforetakets øverste organ - foretaksmøtet - hvor det er kun statsråden som har stemmerett." [jf. innstillingen avsnitt 6.4 s.70].

I tillegg foreslås det å skille ut de offentligrettslige oppgavene ved hovedkontoret i en egen, samt mindre justeringer mht. administrativt pålagte oppgaver for å sikre tilstrekkelig politisk styring av disse sakene (En nærmere drøftelse av dette er gitt i punkt 8 nedenfor).

4: Når det gjelder høringsrunden finner Sametinget denne å være altfor begrenset. Tinget måtte selv ta initiativ overfor Landbruksdepartementet med sikte på uttalelse. Av høringsinstanser finner Sametinget å vise til at styret i Direktoratet for statens skoger har delt seg i et flertall og mindretall i synet på omorganiseringen. Flertallet på 4 anbefaler ikke DSS omorganisert til statsforetak, mens mindretallet på 3 støtter dette. Flertallet viser til at statens eiendommer er underlagt lover og forskrifter som vanskeliggjør vanlig forretningsmessig utnyttelse og at DSS' forvaltningsoppgaver og oppgaver innen offentligrettslig myndighetsutøvelse ikke på en tilfreds-

stillende måte forenes med statsforetakmodellen. Videre hevder flertallet at forholdet til de organer DSS samarbeider med kan svekkes og mener også at nettovirkningen på framtidig sysselsetting vil bli meget liten. Flertallet ønsker heller utvidede fullmakter innenfor forvaltningsmodellen.

5: Sametinget har spesielt merket seg arbeidsgruppens forslag om å gjøre statsforetaket til hjemmelshaver for statens grunneiendommer og eiendomsretten til bygninger og driftsmidler. I dette tilfellet vil statsforetakets eierrådighet reguleres ved lov om statsforetak og foretakets vedtekter.

På den annen side framholdes det i innstillingen at salg av grunn fra statsalmenninger og statens umatrikulerte grunn i Finnmark likevel er betydelig begrenset ved lov (j.f.s. 74). Det arealet utgjør omlag 75 % av direktoratets totale forvaltningsareal. Begrunnelsen for salgsbegrensinger i Finnmark sies å være reindriftsnæringens omfattende rettigheter til beiteland, kalvingsområder og flytteveier. Slike rettigheter har næringen også på opprinnelig og kjøpt statseiendom i Troms, Nordland, Trøndelagsfylkene og tildels i Hedmark. Her er det imidlertid ikke lovbestemte salgsbegrensninger bortsett fra i statsalmenninger som også kan være reindriftsområder. Nasjonalparker og andre verneområder regner arbeidsgruppen det som utenkelig å selge. Til dette vil Sametinget bemerke at samiske rettigheter ikke kan begrenset til å gjelde bare de rettigheter som er knyttet til reindriften.

Arbeidsgruppen hevder også at de spesielle lovbestemmelsene som gjelder for statens eiendommer vil fortsatt gjelde etter en overføring av grunnbokhjemlene til det nye statsforetaket. Muligheten for å endre eiendomskategori (fra for eksempel innkjøpt eiendom til statsalmening) vil også i framtiden være tilstede.

På denne bakgrunn tilrår arbeidsgruppen at hjemmelen til de grunneiendommene som DSS har hele forvaltningsansvaret for idag, blir overført til foretaket. Dette vil gi det klareste uttrykk for foretakets rett til å disponere over eiendommene innen de rammer som settes av lov og vedtekter. Forbud mot pantsetting av grunneiendommene tas inn i vedtektene. Fullmakter ved kjøp og salg av eiendom tas også inn. Den samfunnsmessige kontroll med foretakets eiendomsdisposisjoner vil dermed være tilstrekkelig sikret (j.f. underpunkt 6.4.3.2 s. 76)

6: Sametinget viser til at Direktoratet for statens skogers virksomhetsområder deles inn i to klart adskilte deler:

- foretningmessige oppgaver hvor siktemålet i hovedsak er å skape et tilfredsstillende økonomisk resultat av virksomheten
- forvaltningsmessige oppgaver

I innstillingen heter det at direktoratet skal utøve den myndighet som hører inn under Landbruksdepartementet etter blant annet lov av 12. mars 1965 om statens umatrikulerte grunn i Finnmark fylke (jf. s.37). På den annen side hevdes det at kjøp og salg av eiendom på innkjøpt og opprinnelig statseiendom er næringsdrift (jf. s.59). Det tas dog et forbehold med hensyn til forholdene i Finnmark, da det heter at disse avviker noe fra definisjonen næringsdrift siden det er bindinger på prisfastsettelsene.

Det hevdes også at kravet til bedriftsøkonomisk gevinst må på all statlig grunn avveies mot de andre delmålsetningene som foreligger for denne virksomheten. De spesielle lovbestemmelsene som gjelder for forvaltningen av statens eiendommer vil fortsatt gjelde selv etter omorganiseringen til statsforetak. Det foreslås heller ikke endringer i rettigheter eller forpliktelser i forbindelse med overføring av eiendeler, rettigheter og forpliktelser til statsforetaket (jf. s.79).

7: Sametinget viser til at en sammenstilling av opplysningene i innstillingen (jf. punktene 5 og 6 foran), om forholdet mellom statsforetaket og den såkalte statens umatrikulerte grunn i Finnmark etter en omorganisering gir et mangeartet inntrykk. Sametinget finner på denne bakgrunn det å være noe usikkert om salg av slik grunn i Finnmark kun er å oppfatte som forvaltning og ikke som forretning. Det er heller ikke helt godtgjort at omorganiseringen ikke vil medføre endringer i den nåværende salgsaktivitet av grunn under statlig forvaltning i Finnmark.

Tingets bekymring knytter seg også til det forhold at fokuseringen på den forretningsmessige delen av DSS` virksomhet, og kravet til inntjening, i allefall indirekte kan legge press på direktoratets forvaltningsmessige del av virksomheten (jf. også innstillingen punkt 6.3.1 s.63). Forutsatt at dette er tilfelle, er det et spørsmål om loven om statens umatrikulerte grunn i Finnmark i tilstrekkelig grad med de nåværende bestemmelser som begrenser mulighetene for salg av grunn, vil oppveie dette forhold.

8: Arbeidsgruppen anbefaler at de oppgaver som tilligger direktoratet i dag fortsatt skal utføres i en organisasjon, selv etter omorganiseringen til statsforetak. Det anbefales likevel at det foretas en intern omorganisering av de offentligrettslige oppgavene ved hovedkontoret i DSS, ved å skille disse ut i en egen enhet. Denne enheten vil være ansvarlig for de sakene der direktoratet foretar myndighetsutøvelse. Det vil si fatte enkeltvedtak eller utferdige forskrifter. I tillegg anbefaler arbeidsgruppen at det bør vurderes om de offentligrettslige oppgaver bør skilles ut i egne enheter i de enkelte forvaltninger avhengig av omfanget av slike saker og om det er praktisk mulig (jf. innstillingen avsnitt 6.4 s.71).

Sametinget har merket seg at hensynet til rettsikkerhet og likebehandling skal ivaretas ved at nåværende klageadgang til Landbruksdepartementet blir opprettholdt. Den foreslåtte omleggingen av regnskapsførselen for dette virksomhetsområdet til et eget resultatområde i statsforetaket, hevdes også å ville synliggjøre denne delen av DSS' virksomhet, kanskje på en bedre måte enn i dag. Når det gjelder de administrativt pålagte oppgaver for direktorat har arbeidsgruppen funnet at foretaksmøtet gir tilstrekkelig politisk styring av disse sakene. Dessuten vil oppdragsgiver i en rekke tilfeller stille krav til utførelsen. Ved at disse også foreslås skilt ut som egne regnskapsmessige resultatområder, bedres oversikten over dette virksomhetsområdet. Den politiske styringsmuligheten synes gruppen dermed å bli godt ivaretatt, siden det også gis tilskudd over statsbudsjettet til disse oppgavene.

9: Arbeidsgruppen mener at det er et mål i seg selv å holde all den nåværende virksomhet i innenfor Direktoratet for statens skoger som et organ også ved omlegging til statsforetak. Sametinget har forståelse for synspunktet om samordning. På den annen side viser tinget til at Jordsalgsstyrets virksomhet i Finnmark er av helt spesiell karakter i forhold til direktoratets øvrige oppgaver. Dette har da også Jordsalgsstyret pekt på i sin høringsuttalelse av 4. juni 1991. Det uttales blant annet:

"Statens tilnærmede monopolposisjon som grunneier i fylket gjør også utøverselsen av grunneiermyndigheten krevende. Praksis viser at den samfunnsmessig interesseavveiningen er det mest fremtredende trekk ved utøvelsen av statens grunneier rett i Finnmark."

Det vises videre til at Jordsalgskontoret er den eneste forvaltningskontor under Statens skoger som har et eget styre. Jordsalgstyret er faglig og politisk sammensatt. Finnmark fylkesutvalg oppnevner 3 representanter og Landbruksdepartementet oppnevner de 3 fagrepresentantene etter forslag fra fylkesutvalget. Fylkesmannen er formann i Jordsalgstyret. På denne bakgrunn heter det videre at:

" Dette sammen med eget lovverk og forvaltningstradisjon gir Jordsalgskontoret utstrakt myndighet i forvaltning av Statens grunn og en selvstendig posisjon i forhold til overordnet myndighet, sammenlignet med andre forvaltninger under Statens skoger. Gjennom styret sammensetning og oppnevningensmåte er en også sikret en regional politisk avveining og lokal tilpasning når beslutninger fattes. Dette er et verdifullt element i forvaltning i statens grunn i fylket."

Etter en nærmere drøftelse av enkelte sider i innstillingen uttaler Jordsalgsstyret tvil om statsforetak modellen er en egnet organisasjonsform for en så forvaltningrettet virksomhet som Jordsalgskontorets.

10: I liket med Jordsalgsstyret vil Sametinget understreke det spesielle ved forvaltningen av statens umatrikuerte grunn i Finnmark. Ved at direktoratet omorganiseres til statsforetak, vil Jordsalgsstyret som et i allefall delvis folkevalgt organ være en del av statsforetaket.

Dette synes etter Sametingets mening å være inkonsekvent. Den samme inkonsekvens omfatter også selve omorganiseringen som er å fokusere og å legge bedre til rette for den forretningsmessige delen av virksomheten, samtidig som forvaltningsdelen forutsettes opprettholdt, som om noe ikke har skjedd. Ut fra den stilling forvaltningen av den såkalte statens umatrikuerte grunn er i Finnmark, er dette ikke mulig. Mye av den politiske virksomheten i fylket er knyttet til elementer som springer ut fra spørsmål rundt forvaltningen av denne grunn i Finnmark.

Sametinget finner det naturlig at både prinsipielle og detaljspørsmål vedrørende denne forvaltningen er til kontinuerlig politisk debatt i fylket. Dette på grunn av at mye av de utfordringer og muligheter som foreligger med hensyn til samfunnsutvikling, reguleres av selve loven om statens umatrikulert grunn i Finnmark og av forskrifter til denne. På denne bakgrunn vil Sametinget hevde at selv om omorganiseringen av Direktoratet for statens skoger til statsforetak, strengt juridisk sett kanskje ikke berører forvaltningen av loven, så oppleves selve omorganiseringen av direktoratet allerede som en forandring. Sametinget viser også til at dette synspunktet støttes av Jordsalgsstyret som har uttalt at:

" Forvaltningen av statens grunn i finnmark er et følt som spørsmål for befolkningen i fylket. Debatten om retten til land og vann dokumenterer dette. Dette tilsier at den bør være særlig varsom med og gi signaler om endret forvaltningspraksis i Finnmark som følge av eventuell endret organisasjonsform og tilknytting til statsapparatet og politisk overordnet myndighet. Jordsalgstyret forutsetter at de grunnprinsipper forvaltningen av statens umatrikulerte grunn bygger på, og som er nedfelt i regelverk og forvaltningspraksis ikke endres som følge av endret tilknyttingsform."

På denne bakgrunn tar Sametinget et uttrykkelig forbehold om at en eventuell omorganisering av DSS til statsforetak, ikke endrer rettighetsforholdene til land og vann.

11: Selv om det synes å være en forutsetning fra Stortingets side at forvaltningen av statsgrunn og annen grunn under statlig forvaltning, i forhold til de nåværende lover og forskrifter, ikke skal endres ved en omlegging av statsforetak, vil Sametinget likevel på bakgrunn av foranstående drøftelse uttrykke sterk tvil om forvaltningen av loven om statens umatrikulerte grunn i Finnmark fortsatt skal tilligge direktoratet etter en eventuell omorganiseringen. Sametinget viser til at det må foretas en del omorganiseringer av intern karakter av forvaltningsoppgaver ved overgangen. Dette foranlediger etter Sametingets mening, spørsmålet om å flytte Jordsalgskontorets virksomhet ut av direktoratet og legge det til et annet organ inntil videre. I denne forbindelse kan Jordsalgssstyret vurderes å bli direkte underlagt Landbruksdepartementet.

På den annen side viser Sametinget til at Samerettsutvalgets mandat også omfatter forvaltningsmessige vurderinger av spørsmål vedrørende land og vann i Finnmark. Eventuelle nye initiativ i retning av de tre foranstående alternativer kan bli oppfattet å være forsøk på å foregripe Samerettsutvalgets anbefaling. Det gjelder dog å finne fram til løsninger som er mest framtidrettede sett i et helhetlig perspektiv. Derfor vil det minst "dramatiske" i forhold til Samerettsutvalgets virksomhet, være å legge Jordsalgskontoret direkte under Landbruksdepartementet.

Denne løsningen vil likevel måtte underkastes enn nærmere utredning med hensyn til detaljer før det fattes en endelig beslutning. Sametinget anmoder derfor om at et eventuelt vedtak om å omorganisere Direktoratet for statens skoger til et statsforetak inntil videre ikke skal omfatte Jordsalgstyrets virksomhet. Tinget foreslår at det foretas en nærmere utredning av de tre forannevnte alternativer, der hensynet til Samerettsutvalgets arbeid også vurderes, før det fattes en beslutning om Jordsalgssstyrets framtidige virksomhet.

12. Konklusjon

I. Sametinget uttaler seg om forslag om organisasjonsform for Direktoratet for Statens skoger primært hva gjelder forvaltning av rettigheter til land og vann, dvs. disponeringen av den grunn som staten forvalter. Dette gjelder den såkalte statens grunn i Finnmark, og statsallmenninger ellers i landet. Selv om økonomisk styring av den forretningsmessige drift også griper inn i rettighetsanvendelsen, anser Sametinget denne siden å være av mindre prinsipiell betydning for rettstilstanden.

Forvaltning av rettighetene er av avgjørende betydning for disponeringen av rettstilstanden. Samerettsutvalget som ble oppnevnt ved kong. res. i 1980 utreder nå retten til land og vann i Finnmark, spesielt med hensyn på samenes rettigheter.

Forvaltningsordninger er således en viktig del av Samerettsutvalgets mandatområde. Sametinget ser det derfor betenkelig dersom det nå utvikles en ny forvaltningsordning som griper inn i samenes rettssituasjon før Samerettsutvalget har kommet med sin utredning. Dette særlig ut fra det forhold at ca 75 % av den grunn som staten disponerer ligger i Finnmark.

II. Gruppen som har vurdert alternative organisasjonsformer for DSS forutsetter at den politiske kontrollen i et statsforetak blir ivaretatt ved at staten er eeneier av foretaket og kan utøve sin myndighet gjennom statsforetakets øverste organforetaksmøtet, hvor det er kun statsråden som har stemmerett. Men samtidig sies det at også Stortingets innflytelse bare vil bli av en indirekte karakter:

Ved organiseringen av statsskogene som et statsforetak kan Stortinget neppe gi direkte instruksjer til foretaket, uten at det gjøres ved lov.

Også for departementet vil det konstitusjonelle ansvar være begrenset.

Eieren, dvs. staten ved det departement foretaket hører inn under har ikke noe direkte myndighet, eller ansvar for driften.

Disse vurderinger fra arbeidsgruppens side viser klart at med en ordning der DSS er et statsforetak, vil Sametingets muligheter til direkte politisk innflytelse over disponeringen av eiendommene være sterkt begrenset. Ut fra dette er Sametinget betenkt over å innføre en slik ordning, uten at konsekvensene for samenes rettssituasjon er vurdert.

III. Når det gjelder disposisjonsretten over statens grunn, vil situasjonen bli endret med den foreslåtte ordningen. Det sies her i innstillingen at det nye foretaket er et eget rettssubjekt og blir konsesjonspliktig. Som eget rettssubjekt vil rettigheter og forpliktelser i utgangspunktet tilordnes foretaket, og ikke staten. Dette betyr at selve rettsgrunnlaget, i alle fall over tid, vil bli forskjøvet på en måte som Sametinget ikke kan akseptere. Når det gjelder retten til land og vann er Sametingets rettspolitiske utgangspunkt at samene i sine bosettingsområder har hevd på rettighetene fra urminnes tid.

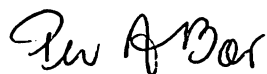
IV. Ut fra en samlet vurdering vil sametinget sterkt fraråde at DSS nå blir omorganisert som statsforetak der hjemmelen til grunneiendommene, som DSS har det hele forvaltningsansvaret for i dag, overføres til foretaket.

V. Under henvisning til Grunnlovens § 110 a, sameloven og ILO-konvensjon 169 om urbefolkning og stammefolk i selvstendige stater krever Sametinget å få representasjon i styret for Direktoratet for Statens skoger og i styret for Jordsalgskontoret i Finnmark.

III VOTERING

Hovedkomiteens innstilling til vedtak ble enstemmig vedtatt.

Sametingets administrasjon, 26.09.91

Per A. Bær
referent